

UNDERDÅNIGA UTLÅTANDEN

angående

ordnande af förvaltningen af Statens fastigheter

och

upplåtande till nybyggen af mark i Norrland,

afgifna af

Kongl. Kammar-Kollegium den 26 Oktober,

Kongl. Skogs-Styrelsen den 25 September och

Kongl. Landtbruks-Akademiens Förvaltningskomité den 14 Oktober 1876.

STOCKHOLM, 1877.
KONGL. BOKTRYCKERIET,
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Uppå Riksdagens underdåniga anhållan, att Eders Kongl. Maj:t täcktes efter skedd utredning låta upprätta och för Riksdagen framlägga förslag till de förändrade bestämmelser med afseende på utarrendering och förvaltning af statens egendomar, som af förhållandena påkallades,

har Eders Kongl. Maj:t enligt nådigt Bref den 5 November 1875 uppdragit åt en särskild komité ej mindre att med ledning af de upplysningar, som kunde inhemtas såväl om Sveriges egna förhållanden, som om andra länders erfarenhet i dessa hänseenden till Eders Kongl. Maj:t inkomma med underdånigt utlåtande om hvilka förändringar i nu gällande bestämmelser beträffande utarrendering af egendomar för statsverkets räkning må af förhållandena påkallas och huru förvaltningen af dessa egendomar må lämpligen kunna anordnas, än äfven att i sammanhang dermed yttra sig, på hvilka vilkor hädanefter må till enskilde upplåtas för odling tjenlig, Kronan tillhörig mark i de Norrländska länen. Efter det den sålunda förordnade komitén sedermera afgifvit underdånigt betänkande och förslag härutinnan, har Eders Kongl. Maj:t genom nådig remiss den 4 nästlidne Augusti anbefallt Kammar-Kollegium att deröfver inhemta Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i länen utlåtanden samt dermed äfvensom med eget underdånigt yttrande till Eders Kongl. Maj:t inkomma, hvarjemte Eders Kongl. Maj:t den 3 och 18 i denna månad behagat till Kollegium remittera Skogs-Styrelsens och Landtbruks-Akademiens förvaltningskomités underdåniga utlåtanden i ärendet för att tagas i öfvervägande vid afgifvandet af berörda yttrande; och får i anledning häraf, sedan utlåtanden från samtliga länsstyrelserna numera, dock från Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Westerås län först efter påminnelse den 16 dennes, inkommit, Kollegium jemte öfverlemnande af samma utlåtanden i underdånighet anföra följande:

I fråga om förvaltningen af Kronans utarrenderade egendomar hafva komiterade redogjort för de bestämmelser, som i detta hänseende varit och för närvarande äro i vårt land gällande, för arrendeväsendets nuvarande ståndpunkt inom landet och för utländsk domänlagstiftning samt i öfrigt till ledning vid bedömande af den tillökning i förvaltningsbestyr, som dels med säkerhet, dels under vissa förutsättningar vore att förvänta vid handhafvandet af vården om de Kronans fastigheter, som ej äro till särskilda statsändamål anslagna och af sådan orsak från den

allmänna förvaltningen undantagna, meddelat uppgift om antalet och arealen m. m. 1:o af de vid 1875 års slut för statsverkets omedelbara räkning förvaltade fastigheter, 2:o af de boställen, hvilkas indragning var beslutad, men vid nämnda års utgång ännu ej gått i verkställighet, 3:o af de förut under Serafimerordensgillet lydande, men enligt Kongl. Brevet den 12 sistlidne Maj till statsverket indragna fastigheter, och 4:o af landsstatens ännu ej indragna boställen. Och under anförande, dels att den stora tillökning i antalet af de för statsverkets omedelbara räkning utarrenderade egendomar, som af bostälernas indragning vore en följd, redan i och för sig ingåfve tvifvelsmål, huruvida Kammarkollegium, som hittills haft vården om dylika egendomar sig anförtrodd, kunde utan olägenhet för sin öfriga verksamhet under förändrade förhållanden dermed fortfara, dels att, på det statsverket af Kronans egendomar måtte för den närvarande och kommande tiden draga all den fördel, som deraf skäligen kunde väntas, det ock låge synnerlig vigt deruppå, att förvaltningen af fastigheterna komme att ledas af en myndighet så organiserad, att den icke blott kunde lätt och säkert tillse, att alla föreskrifter noggrannt iakttoges, utan jemväl sattes i stånd att, med begagnande af de tillfällen, som under olikartade förhållanden kunde å det ena och det andra stället erbjuda sig, till allt högre fulländning bringa dessa egendomar, och dels att för sådant ändamål förvaltningen sjelf, bland annat, icke borde vara bunden af tränga föreskrifter, utan kunna allt efter omständigheternas kraf för särskilda fall göra afvikelser från de allmänt gällande arrendevilkoren och tillägg dertill, — hafva vidare komiterade, som ansett den nuvarande förvaltningen af statens skogar lämpligen kunna med förvaltningen af Kronans öfriga fastigheter under en gemensam styrelse förenas, framlagt i nu nämnda syfte förslag till grunder för förvaltningen af dessa fastigheter, såväl skogarne som de till utarrendering afsedda egendomarne, hvilka ansetts böra med ett gemensamt namn benämnas Kronans privat-domäner, i sammanhang hvarmed behandlats frågan om ordnandet af den

förvaltande myndigheten, för såvidt densamma antingen ansågs stå i ovilkorlig förbindelse med sjelfva förvaltningsgrunderna, eller eljest, i hvad nödiga anslag beträffade, vore af Riksdagens pröfning beroende; hvarjemte komiterade tillika uppgjort ett för Eders Kongl. Maj:ts fastställelse afsedt förslag till allmänna vilkor vid kronoarrenden, dervid utgående från den åsigt, att lämpligt vore på sådant sätt sammanföra de arrendevilkor, hvilka vore en ovilkorlig följd af de utaf Riksdagen beslutade förvaltningsgrunder, med dem, hvilka Eders Kongl. Maj:t funne för godt att ytterligare fastställa, hvarigenom det speciella arrendekontraktet för hvarje egendom, utöfver bestämmelserna om tiden för arrendet samt den årliga afgiftens belopp jemte hänvisning till de allmänna vilkoren, skulle endast komma att innehålla de närmare bestämmelser, som i ett eller annat hänseende af de nyssnämnda vilkorens innehåll kunde föranledas, samt de tillägg dertill, som i de särskilda fallen af omständigheterna påkallades.

Sedan, i den ordning nämndt är, komiterade redogjort för lagstiftningen angående de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, angifves i betänkandet (sid. 40) de slags fastigheter, som hittills med tillämpning af gällande bestämmelser tid efter annan för statsverkets räkning utarrenderats, hvarvid dock, utom kronobeten i Malmöhus och Kristianstads län samt så kallade hofstallängar, omnämnas endast indragna militie- och fjerdingmansboställen, ehuru derjemte under enahanda förhållanden utarrenderats såväl indragna jägeristatsboställen, efter det enligt Kongl. Brefvet den 17 September 1851, kungjordt af Statskontoret den 25 November samma år, förordnats, att skogsplanteringskassans tillgångar, för hvars räkning de tillförene utarrenderats, skulle bland statsmedlen upptagas, som ock indragna landstatsboställen, jemlikt föreskrift i Kongl. Brefven den 31 Januari 1856, den 13 November 1863 och den 18 April 1873 m. fl., samt numera äfven härads höfdingeboställen, hvilka genom Kongl. Brefvet den 5 Juni 1874 till statsverket indragits.

Vidkommande de (sidd. 84—94) föreslagna grunder för förvaltningen af Kronans egendomar, har Kollegium, — som lika med Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité anser den af komiterade här använda benämningen privatdomäner oegentlig och att densamma helst borde utbytas emot något svenskt ord, såsom fastigheter, — trott sig böra i underdånighet fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på följande omständigheter:

1:sta punkten. Betänkligheter emot förslaget i denna punkt, i hvad det afser att förena de Skogs-Styrelsen nu tillhörande göromål med förvaltningen af de Kronans egendomar, som böra upplåtas på arrende, framställas ej blott af Skogs-Styrelsen och Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité, utan äfven af Landshöfdinge-Embeteet i Stora Kopparbergs län äfvensom af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala, Gotlands, Wermlands, Göteborgs och Bohus samt Elfsborgs län, hufvudsakligen på den grund, att dessa förvaltningsgrenar hvar för sig vore så vidtomfattande och utaf så mångartad beskaffenhet, att desamma ej skulle kunna, såsom längre fram i betänkandet (sid. 95) föreslås, af en enda person såsom chef och ensam beslutande i alla delar handhafvas med erforderlig omsorg och sakkännedom, och att i följd häraf förvaltningen i ena eller andra afseendet skulle komma att till skada för det allmänna försummas eller möjligen någondera förvaltningsgrenen tillbakasättas.

Då komiterade (sid. 81) anföra, att föremålen för den gemensamma styrelsens verksamhet icke kunde antagas vara af den olikartade beskaffenhet, att deri låge något hinder för deras sammanförande under en chef med specielt sakkunniga personer vid sin sida, utan att tvärtom med skäl kunde påstås, att de båda förvaltningsgrenarne redan hade och framgent skulle få så många beröringspunkter, att deraf nära nog med nödvändighet påkallades en gemensam högste chef med afgörande röst och med myndighet att låta de båda förvaltningslinierna ömsesidigt vara hvarandra till biträde, så yttrar Skogs-Styrelsen, att dessa berörings-

punkter skulle, utom kontrollen öfver skogshushållningsplanernas tillämpning vid de jordbruksfastigheter, hvilka ännu vore tillika med skog utarrenderade, bestå endast uti en gemensam pröfning för det afskiljande af skogsmark, som före jordbruksegendomarnes utarrendering borde enligt komiterades förslag ega rum, att följaktligen, sedan detta afskiljande en gång skett eller inom loppet af 20 år, beröringen ock vore helt och hållet försvunnen, samt att, då de egendomar, som under de närmaste tio åren komme att för Kronans räkning utarrenderas, uppginge i medeltal till endast 114 stycken, de frågor, der dylik gemensam pröfning skulle förekomma, vore en obetydlighet i förhållande till de ärenden, som redan nu tillhörde Skogs-Styrelsens behandling; men Kollegium kan icke dela denna Skogs-Styrelsens åsigt, utan hyser fastheldre den öfvertygelsen, att, om den ifrågakämda föreningen kunde åvägbringas, väsendtliga fördelar häraf till lättnad och förenkling i förvaltningen skulle vinnas, åtminstone i hvad angår utarrenderingen af Kronans egendomar och tillsynen öfver desamma. En komitéledamot, hvilken lika med Skogs-Styrelsen ansett en gemensam förvaltning icke böra komma till stånd, yttrar tillika (pag. LI), att frågor af ofvannämnda beskaffenhet, eller om skogsmarkens afskiljande, i alla händelser, antingen förvaltningen af statens utarrenderade egendomar och skogar uppdroges åt en gemensam styrelse eller icke, syntes böra underställas Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, helst afsedt vore att, oaktadt skogsmarken från arrendena afskiljdes, arrendatorerne ändock skulle svara för egendomens alla skatter och onera. Denna uppfattning öfverensstämmer dock icke med komiterades förslag till grunder för förvaltningen af Kronans fastigheter (7:de punkten), enligt hvilka Domän-Styrelsen skulle tillkomma att meddela beslut i dessa frågor. Helt visst skulle emellertid Skogs-Styrelsens bibehållande såsom särskild förvaltning kunna medföra, på sätt för närvarande genom Kongl. Förordningen den 29 Juni 1866, angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket, är föreskrifvet, samma ärendens hemställande till Eders Kongl. Maj:t, hvilket i annat

fall, då marken komme att på ena eller andra sättet för Kronans räkning disponeras, hvarken af ärendets vigt påkallas eller öfverensstämmer med den i komiterades förslag åt Domän-Styrelsen i öfrigt inrymda handlingsfrihet. Dessa frågor blefve sålunda i och för sig genom vidlyftiga skriftvexlingar vid utarrenderingen af alla jordbruksegendomar, der skog finnes, af vida större vigt, än Skogs-Styrelsen velat tillerkänna desamma; och då af komitébetänkandet (sid. 73) framgår, att till följd af jordbrukets och boskapsskötselns fortgående utveckling hagmark, som vid en utarrendering ansetts böra såsom betesmark bibehållas vid jordbruket, möjligen skulle vid en förnyad utarrendering komma att räknas till skogsmarken, så följer häraf, att samma frågor ej äro af någon öfvergående beskaffenhet. Men de utgöra dessutom ingalunda den enda beröringspunkten emellan de särskilda förvaltningsgrenarne. Då enligt tredje punkten af förslaget till grunder för förvaltningen (sid. 85) Domän-Styrelsen, angående bevakningen och skötseln af de skogar, hvilka till följd af belägenheten ej kunde ingå i kronoparker, skulle ega att träffa aftal med arrendatorn af den egendom, hvartill skogen hör, eller annan närboende person, som må befinnas lämplig, torde, der sådant aftal med arrendatorn erfordrades, detsamma antagligen på de för Kronan förmånligaste vilkor kunna uppgöras i sammanhang med sjelfva utarrenderingen af jorden, hvarföre en ledamot af komitén till och med föreslagit (pag. XIX—XXI), att föreskrifter i detta afseende måtte intagas bland de allmänna vilkoren vid kronoarrenden. Denna omständighet och ännu mera de föreslagna stadgandena i sjunde och tolfte punkterna af samma allmänna vilkor äfvensom flerfaldiga andra förhållanden påkalla, såsom jemväl af Skogs-Styrelsens anförande ej blott vid nyssnämnda tvänne och nionde punkterna af allmänna vilkoren vid kronoarrenden utan äfven vid sjuttonde, adertonde och tjugutredje punkterna af grunderna för förvaltningen framgår, ett tillhandagående emellan de båda förvaltningsgrenarne, som ej alltid af särskilda myndigheter kan åstadkommas utan besvärliga omgångar, hvarpå som ytterligare exempel

må anföras de tillfällen, då, såsom i komitébetänkandet (sid. 73) förut-sattes, Domän-Styrelsen kunde finna sig föranlåten att, på det utarrenderingen af egendomen måtte kunna verkställas, utfästa tillhandahållandet åt arrendatorn af något visst belopp skogseffekter årligen. I hvarje sådant fall torde förvaltningen af jordbruksfastigheten behöfva inhemta Skogs-Styrelsens yttrande ej mindre om sättet för skogseffekternas tillhandahållande åt arrendatorn, än äfven om det arrendevärde, som derfor enligt Skogs-Styrelsens förmenande borde bestämmas och hvilket värde vid mindre egendomar möjligen skulle, i anseende till de arrendet åtföljande onera och utskylder, komma att öfverstiga den arrendeafgift, som för hela egendomen sedermera kunde erhållas. Ehuru det skogsarrende, som för närvarande åsattes och hvilket jemlikt föreskriften i Kongl. Brevet den 11 Februari 1870 icke må sammanföras med jordarrendet, bör beräknas allenast för den virkesafkastning, som icke åtgår till husbehof, har likväl vid utarrendering för statsverkets räkning af en obetydligare egendom inträffat, att vid hållna arrendeauktioner icke erbjudits för hela egendomen med jord och skog så högt arrende, som efter förslag af Skogs-Styrelsen varit bestämdt ensamt för skogen. Om, såsom i det följande kommer att föreslås och Skogs-Styrelsen i viss mån förordat, det får på omständigheterna bero, huruvida skogen bör tillsamman med jordbruksegendomen under arrende upplåtas eller derifrån afskiljas för att omedelbart för Kronans räkning vårdas och förvaltas, så bortfalla väl i förra fallet till en del förenämnda gemensamma angelägenheter, men på samma gång uppstå andra förhållanden, som ovilkorligen påkalla skogsstatens biträde vid vårderna om de utarrenderade egendomarne.

I betraktande likväl af mängden och beskaffenheten af de Skogs-Styrelsen enligt derom i dess underdåniga utlåtande lemnade utredning redan nu åliggande göromål, hvilka onekligen i den närmaste framtiden komma att i betydlig mån ökas, torde de yttrade betänkligheterna, såvidt de afse svårigheten för chefen att i väsentliga detaljer följa ären-

denas gång i den föreslagna Domän-Styrelsen helt visst ega sin fulla befogenhet; och då äfven arrendeväsendet kräfver en blifvande styrelsens hela uppmärksamhet, kan Kollegium icke utan att förbise statens samskyldiga fördel tillstyrka den ifrågakämda föreningen; hemställande Kollegium i underdånighet, med afseende på hvad ofvan blifvit anfördt, huruvida icke frågor om skogsmarkens skiljande från jordbruket, om tillhandahållande, såsom för utarrenderingens verkställande understundom kan finnas erforderligt, åt arrendatorn af visst quantum skogseffekter eller dylikt må öfverlemnas till bestämmande, efter det Skogs-Styrelsens yttrande inhemtats, af den myndighet, som kommer att handhafva kronogodsens förvaltning. Af åtgärder i dessa hänseenden kunna nemligen, såsom antydt är, svårigheter vid utarrenderingen uppstå, hvilket deremot i fråga om skogens behöriga skötsel torde vara mindre att befara; och det låter tänka sig, derest dessa frågor, såsom Skogs-Styrelsen synes antaga, skulle gemensamt afgöras af tvenne i afseende på beslut lika berättigade styrelser, att af omtanken hos endera styrelsen att företrädesvis befrämja den henne anförtrodda förvaltningsgrenen olika åsikter till hinder för göromålets jemna gång ofta komme att göra sig gällande hos de särskilda styrelserna, i hvilket fall Eders Kongl. Maj:t blefve nödsakad att skilja dem emellan i frågor, hvilka, såsom förut är nämndt, icke torde vara af den vigt, att de eljest erfordrade Eders Kongl. Maj:ts nådiga afgörande.

I likhet med Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötlands län, som föreslår, att den ifrågakämda nya styrelsen måtte benämnas Förvaltningen af statens jordegendom och skogar, anser äfven Kollegium önskligt, om någon helt och hållet svensk benämning, t. ex. Förvaltningen af kronogodsens, sattes i stället för det af komiterade föreslagna ordet Domänstyrelse, som dock eger företrädet af att vara kort och derföre lätt användbart i tal och skrift.

Länsstyrelserna, hvilka, såsom det vill synas, anse sig genom det framlagda förslaget till hufvudsaklig del vara skiljda från befattningen

med arrendegodsens förvaltning, göra i allmänhet deremot icke någon erinran. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Elfsborgs län, som lika med Skogs-Styrelsen ifrågasätter, huruvida den blifvande förvaltningen må kunna, i den mån komiterade hade tänkt sig, undvara Länsstyrelsernas medverkan, framhåller dock såsom uppenbart, att samma förvaltning måste antingen bereda sig en mängd underordnade för utförande af den närmare tillsynen öfver egendomarne eller vända sig till Länsstyrelserna för att för sådant ändamål få använda deras underordnade; och med afseende å den noggrannhet, hvarmed arrendatorerne, enligt hvad i komiterades förslag förutsattes, böra öfvervakas ej blott vid åbyggnadernas vård och underhåll än äfven i fråga om fullgörandet af arrendeskyldigheterna i allmänhet, håller jemväl Kollegium före, att kronobetjeningens biträde företrädesvis vid tillsynen öfver egendomarne, på sätt derom kan varda närmare bestämdt, är af behovet påkalladt.

Utom de egendommar, hvilka hittills för statsverkets omedelbara räkning utarrenderats, har Kammar-Kollegium sig anförtrodd utarrenderingen af åtskilliga stuterierna i riket tillhörande egendommar, enligt Kongl. Brevfen den 9 November 1871 och den 1 November 1872, äfvensom af de till landshöfdingeindelningarne anslagna boställen och jordar med flera lägenheter, enligt Kongl. Brevfet den 28 November 1871; och synes det Kollegium som, äfven om i viss mån särskilda föreskrifter gälla i fråga om utarrenderingen häraf, förvaltningen af dessa egendommar äfven borde af den ifrågaställda kronogodsförvaltningen öfvertagas.

2:dra och 3:dje punkterna. Den af komiterade här uttalade grundsatsen, att *all* till kronans landtegendomar hörande skogsmark skall för statsverkets räkning omedelbart förvaltas och alltså från arrendet undantagas, afstyrkes ej mindre af Skogs-Styrelsen än utaf Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms, Södermanlands, Westmanlands, Östergötlands, Kalmar, Jönköpings, Kronobergs och Elfsborgs län. Såsom skäl härför anföras af Länsstyrelserna i allmänhet, att, om arrendatorn fränkandes all rätt till vedbrand och husbehovsvirke, jordarrendet skulle

komma att högst betydligt nedsättas och att, å andra sidan, förvaltnings- och virkesförsäljningskostnaderna för mindre och aflägsset belägna skogslotter skulle i många fall komma att öfverstiga de inkomster, som Kronan derutaf kunde påräkna. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala, Skaraborgs och Wermlands län samt Landshöfdinge-Embetet i Stora Kopparbergs län, som icke uttryckligen afstyrka nämnda förslag, äfvensom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands län, som förordar detsamma, anse likväl nödigt, att arrendatorerna tillförsäkras viss årlig utsyning af skog till husbehof, hvarjemte Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Westerbottens län yttrar, att enär, såsom vid en del egendomar i Norrland vore förhållandet, hufvudsakliga kreatursbetet finnes å egendomarnes skogsmarker, arrendatorerne, om än icke berättigade att använda skogen, borde ega tillåtelse att begagna bete för kreaturen å sådan därför lämplig mark, som ej till följd af skogsplantering eller andra särskilda förhållanden måste derifrån fredas. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Westmanlands och Jemtlands län anse äfven betesrätt å skogsmarken för arrendatorns kreatur vara erforderlig. Enligt hvad af Skogs-Styrelsens underdåniga utlåtande inhemtas yttrades vid förlidet år i Oktober månad inför Styrelsen med samtliga skogsinspektörerna hållna sammanträden den åsigt, att obetydligare till jordbruksegendomar hörande skogar, som vore så aflägsset belägna, att deras bevakning och skötsel skulle erfordra allt för dryga kostnader i förhållande till afkastningen, borde tillika med jordbruks-egendomen utarrenderas under sådan kontroll vid afverkningen, att utsyning af skogstjensteman hvar 3:dje eller 5:te år för en motsvarande tidrymd skulle ske; och har jemväl Skogs-Styrelsen, ehuru lifligt intresserad i öfrigt för skogsmarkens undantagande från arrendet, likväl i förevarande fall ansett skäl förefinnas att låta på omständigheterna bero, huruvida skötseln och bevakningen af sådana skogstrakter må på ena eller andra sättet ombesörjas.

Lika med komiterade är Kollegium af den mening, att verksamma åtgärder böra vidtagas för åstadkommande, såvidt ske kan, af en god och ändamålsenlig hushållning med Kronans skogar, äfvensom att en arrendator icke kan i allmänhet antagas hysa synnerligt intresse för sådana på skogens framtida förkofran beräknade åtgärder, hvaraf han för egen del icke har att vänta någon vinst; men då, såsom här, fråga är om att tillämpa helt och hållet nya grundsatser i skogshushållningen, synes det rådligt att iakttaga försigtighet, på det att något slags viss-het må erhållas, huruvida derigenom en i möjligaste mätto förbättrad skogshushållning må vinnas utan allt för stora uppoffringar för Kronan. Redan genom Kongl. Brevet den 19 Juni 1830 har visserligen föreskrifvits, att, der sådant befanns lämpligt och användbart, skogarne skulle indelas till trakthuggning, men någon vidsträcktare tillämpning af denna föreskrift torde icke hafva skett; och stadgandet i 1866 års skogsordning, att å kungsgårdar samt andra Kronan omedelbart förbehållna eller utarrenderade hemman och lägenheter skall, såvidt de ej ligga i samfällighet med enskild egendom eller annat hinder möter, införas en regelbunden skogshushållning och, der Skogs-Styrelsen med afseende på skogens omfång och beskaffenhet pröfvar sådant tjenligt, indelning till trakthuggning ega rum, hvilket stadgande enligt Kongl. Brevet den 8 Maj 1868 skall omfatta äfven hagmarken, är så nytt, att det förefaller som om någon erfarenhet om verkningarne deraf knappast kunnat inhemtas, innan nu ifrågasättes att tillämpa nya grunder, som möjligen snart nog skulle befinnas icke vara fullt ändamålsenliga. Det bör dock icke betviflas, att, om Kronan omedelbart förvaltade all skog å dess utarrenderade egendomar, denna förvaltning i allmänhet blefve bättre än den, som af en arrendator vore att förvänta, men ett vilkor härvid synes vara, att skogspersonalen är tillräcklig för skogens skötsel och fullständiga bevakning, så att skogsåverkan i möjligaste mätto förhindras, hvarförutan det torde vara ringa förhoppning om ett godt resultat. Denna omständighet torde möjligen hafva afhållit Skogs-Styrel-

sen att i hela dess utsträckning biträda komiterades förslag. Såsom skäl för skogens afskiljande från jordbruket anföra komiterade dels angelägenheten af att åstadkomma såväl ett sparsammare begagnande af skogen till husbehof som en bättre hushållning i allmänhet, så att afverkningen må ske på ett ändamålsenligt sätt och återväxten befrämjas, och dels att förluster för Kronan vid skogens upplåtande under arrende skulle uppstå äfven derigenom, att Kronan i ganska få fall undfinge full godtgörelse för det virkesbelopp, som vid dess egendomar åtginge till husbehofvet, eller, med andra ord, att arrendeafgiften för sjelfva jorden sällan höjdes med så stort belopp, som motsvarande värdet af nämnda virke utöfver den ersättning, arrendatorn borde tillkomma för skogens bevakning. Men om, vare sig skogsmarken fränskiljes arrendet eller ej, skogens skötsel och vård, såsom äfven komiterade förutsätta och vid mindre egendomar vanligen torde blifva händelsen, måste åt arrendatorn anförtros, lärer ej kunna antagas, att denna vård och skötsel af honom verkställles med mera omsorg, om skogen undantages från arrendet, än om arrendatorn är berättigad att för vissa år i sender erhålla sparsam utsyning af skogseffekter, i mån som tillgång dertill å egendomen finnes; hvilken utsyning, då skogen icke i någotdera fallet torde af skogsbetjeningen kunna lemnas utan tillsyn, ej lärer förorsaka några ökade förvaltningskostnader. Riktigheten af komiterades antagande, att skogens värde icke skulle synnerligen tagas i betraktande vid anbud å kronoarrenden, kan sättas i tvifvelsmål. Det vinner åtminstone icke bekräftelse af Länsstyrelsernas yttrade farhågor om jordarrendets oskäligen nedtryckande genom skogsmarkens fränskiljande; och antagligt synes, att lika ofta som skogen ej skulle komma till sitt fulla värde genom utarrendering tillsammans med den jordbruksfastighet, hvartill den hörer, lika ofta kunde befaras, att Kronan vid försäljning af små virkespartier å aflägset belägna skogstrakter skulle, i brist af täflan emellan spekulanter, nödgas afyttra dessa partier till underpris. I händelse skogen ätföljde arrendet skulle åtminstone besparade kostnader och besvär för

virkesförsäljningen uppstå såsom en behållning. Kan åter en egendoms skogsmark, utan öfverdrifven förvaltningskostnad i förhållande till skogens värde, af skogsstaten lämpligen tagas om händer, drager Kollegium icke i betänkande att tillstyrka dess frånskiljande från arrendet.

Ingalunda kan, då frågan gäller att för Kronans räkning på förmanligaste sätt förvalta egendomen i dess helhet, en besparing i förvaltningskostnaden få åsidosättas blott för att kunna med noggranhet utröna, hvad jordbruket och skogen hvar för sig lemna i afkastning. I sådant syfte har emellertid blifvit ifrågasatt, att arrendatorn borde frånkännas rätt till de träd, som fällas å inägorna, och att dessa träd borde å auktion försäljas; men ett dylikt serskiljande af afkastning utaf jorden och skogen skulle leda derhän, att arrendatorn ej borde åläggas att genom plantering eller eljest vidkännas någon uppoffring för skogsåterväxtens befrämjande inom det arrenderade området och att vid hvarje egendom skulle utredas, huru stor andel af dess onera och utskylder borde beräknas särskildt på jorden och särskildt på skogen; hvilken inveckling af förvaltningen dock vore föga lämplig.

Med anledning af hvad sålunda förekommit hemställer Kollegium i underdånighet, att förslaget i denna del måtte ändras på det sätt, att vid utarrendering af Kronans landtegendomar all till desamma hörande skogsmark bör arrendet frånskiljas för att i likhet med hvad i afseende å kronoparker samt Kronans flygsandsfält är iakttaget för statsverkets räkning omedelbart förvaltas, såvida sådant lämpligen kan ega rum, antingen i följd af skogsmarkens betydighet eller läge intill redan befintlig kronopark, eller med afseende derå att skogsmarken jemte angränsande kronoegendomars skogar skulle kunna till en gemensam kronopark sammanföras, men att i annat fall skogen må tillsammans med den öfriga egendomen på arrende upplåtas under sådan kontroll vid afverkningen, som enligt hvad ofvan är anfördt Skogs-Styrelsen föreslagit; börande arrendatorn, då skogsmarken undantages från arrendet, tillhandahållas något visst quantum skogseffekter, om det för jordbruksegendomens

fördelaktiga utarrenderande befinnes erforderligt. Genom att på detta sätt endast i vissa fall skilja skogen från jordbruket vunnas en förmedling i öfvergången till den utaf komiterade uttalade grundsatsen, som framdeles kunde utan olägenhet erhålla vidsträcktare tillämpning, derest erfarenheten bekräftade riktigheten deraf.

4:de punkten. Då arrendetiden, som genom Kongl. Kungörelsen den 17 December 1799 förlängdes från 15 till 30 år, på det arrendatorn måtte komma i tillfälle att draga nytta af sina odlingar och förbättringar på egendomen, blef genom Kongl. Kungörelsen den 12 Juli 1860 inskränkt till äfven nu föreslagne 20 år, anfördes såsom skäl härtill, bland annat, dels att genom egendomsvärdenas hastiga stigande till följd af ökad penningetillgång och lättare kommunikationer med flera samverkande orsaker Kronan skulle tillskyndas förlust vid egendomarnes bortarrenderande på allt för lång tid, och dels att, utom det att arrendatorn genom landtbrukets utveckling fortare än förr kunde påräkna godtgörelse för nedlagd möda och kostnader, hans ställning till följd af den i Kongl. Kungörelsen den 17 Juli 1847 honom tillförsäkrade optionsrätt till arrendets bibehållande emot den vid hvarje ny utarrendering fastställda maximiavgift, blifvit vida förmånligare genom ökad trygghet i besittningen af den arrenderade egendomen och utsigten att såmedelst få tillgodonjuta frukten af sitt arbete. Före optionsrättens införande förekom vid Riksdagarne ofta klagomål ej blott öfver den allt för ringa afkastning statsverket erhöll af de utarrenderade kronogodsens, utan äfven deröfver att desamma genom vanhäfd försämrades; men efter nämnda tid hafva vida mindre än förut anmärkningar i senare afseendet förekommit. Många utarrenderade kronoegendomar finnas numera, hvarå ganska stora förbättringar blifvit af arrendatorerne verkställda och hvilka befinna sig såväl till åbyggnader som jordens häfd i utmärkt skick. Om orsaken till denna förbättring bör till en god del sökas uti landthushållningens utveckling och framåtskridande i allmänhet, torde dock kunna antagas, att äfven optionsrätten härtill i väsendtlig mån bidragit. Eders Kongl.

Maj:ts Befallningshafvande i Elfsborgs, Westmanlands och Wester-Norrlands län samt Landshöfdingeembetet i Södermanlands län hafva också tillstyrkt optionsrättens bibehållande; och jemväl Kollegium är af den tanken att, om något fullt tillfredsställande sätt för arrendevärdets bestämmande kunde erhållas, optionsrättens afskaffande vid Kronoegendomars förnyade utarrendering ej borde ifrågakomma. Men med den ansenliga tillökning i arrendegods, som genom indragning till statsverket af militieboställen och andra lägenheter uppkommer, är ej att förvänta att, på hvad sätt än förvaltningen varder ordnad, de personer, på hvilka nämnda värdes åsättande kommer att bero, skola kunna förskaffa sig den speciela kännedom om hvarje egendom, som ensamt kan förebygga misstag i berörda hänseende; och det kan med skäl befaras, om optionsrätten vid förnyad utarrendering nu bibehölles, att, likasom under 1875 års Riksdag klagan deröfver, att arrendatorer, hvilka, begagnande sig af den dem tillförsäkrade optionsrätt, fått arrendet af statens egendomar åt sig förlängdt, stundom öfverlåtit detsamma på annan person emot erhållande af ganska betydlig godtgörelse därför, hufvudsakligen föranledde optionsrättens afskaffande vid kronoegendomars utarrendering första gången för statsverkets räkning, hvilken klagan äfven tillförene försports såsom af Rikets Ständers underdåniga skrifvelse den 5 Oktober 1860 inhemtas, samma eller dylik klagan skulle äfven framdeles uppstå och förr eller senare föranleda optionsrättens fullständiga borttagande, hvarföre i denna del ej torde böra ifrågasättas ändring af Komiterades förslag. Ehuru sålunda ett af förenämnda skäl, som föranledde arrendetidens förkortande från 30 till 20 år, bortfallit, qvarstå likväl de öfriga med desto större giltighet, sedan enligt Kongl. Brevet den 14 Januari 1871 förordnats, att arrendeafgiften skall bestämmas ensamt i penningar. Dessutom afser Komiterades förslag att efter uppgörelse med arrendatorn genom direkta bidrag af statsmedel uppmuntra honom till och godtgöra honom för större förbättringar å egendomen. Endast Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro och Upsala län föreslå förlängning

i arrendetiden, den förre till 25 och den senare till 30 år; och lika med Komiterade håller Kollegium före att jordbruksegendomar i allmänhet böra hädanefter såsom för närvarande utarrenderas på 20 år, men anser, hufvudsakligen på de utaf en Komitéledamot i särskild mening (pag. XIII) anförda skäl, att det skulle vara för Kronan gagneligt, om förvaltningen sattes i tillfälle att på något sätt belöna en redbar och oegenlyttig arrendator, som icke blott fullgör de honom kontraktsevenligt åliggande skyldigheter utan derutöfver nedlägger arbete och kostnader till egendomens varaktiga förbättring. Det af nämnde komitéledamot i sådant syfte framställda förslag biträdades utaf Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala, Örebro, Gotlands och Blekinge län, af den förstnämnde dock icke såvida arrendetiden bestämmes till 30 år; hvaremot Kollegium i fråga om sättet för arrendatorns belönande är af annan mening. Likasom kärleken till den jord, som arrendatorn brukar, måste antagas utgöra förnämsta orsaken till de förbättringar han derå nedlägger, så synes belöningen böra företrädesvis bestå i förlängd besittningsrätt till denna jord, hvarvid arrendatorn fäst sig; och får Kollegium för den skull i underdånighet hemställa, huruvida icke tillägg till Komiterades förslag må göras i ändamål, att förvaltningen må ega att, om vid upprättande af förslag till ny utarrendering af en egendom arrendatorn befinnes hafva väsendtligen förbättrat densamma genom omsorgsfullt uppförda byggnader eller andra anläggningar eller väl utförda större odlingsföretag, som han bekostat och hvilka anses i någon betydligare mån medverka till högre arrendevärde, åt samme arrendator medgifva fem års förlängning i den redan bestämda arrendetiden emot förra arrendeafgiftens erläggande. Härvid skall utan tvifvel göras den invändning, att det upprättade arrendeförslaget genom några års uppskof med den nya utarrenderingens verkställande icke kan anses fullt tillförlitligt att läggas till grund för arrendevärdet; och onekligen lärers påkallas ett förnyadt yttrande af de förrättningsmän, som det tillkommer att dylika förslag upprätta, samt några, af möjligen förändrade förhållanden för-

anledda jemkningar i det första förslaget; men denna olägenhet, som, åtminstone ej omedelbarligen, förorsakar Kronan någon afsevärd utgift, torde icke böra tillerkännas någon betydelse i jemförelse med den uppmuntran, som det föreslagna stadgandet måste anses innebära för arrendatorer af Kronoegendomar att väl vårda dessa och derå göra förbättringar.

Datum å det i Komiterades betänkande (sid. 24) åberopade Kongl. Bref, hvarigenom, bland annat, arrendetiden vid Kungsgårdars utarrendering beständes till 10 à 12 år, är rätteligen den 4 i stället för den 3 April 1728.

6:te punkten. I enlighet med hvad ej mindre Skogs-Styrelsen än äfven Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Gotlands län erinrat, hvilka myndigheter, såsom ofvan är nämndt, lika med Kollegium anse förvaltningen af de allmänna skogarne icke kunna tillsammans med Kronans öfriga fastigheter af En styrelse handhafvas torde skogstjenstem ansnärvaro erfordras vid upprättande af förslag till en egendoms utarrendering, så ofta det anses ifrågakomma att från arrendet afskilja det för skogsbörd tjenliga området eller anvisa boplatser åt skogsbetjening; hvarom stadgande borde i denna punkt inflyta.

7:de punkten. Ehuru det här af komiterade, bland annat, föreslagna stadgande, att de vid den utsatta tidens förlopp inkomna anbud skola inför Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande öppnas och, sedan såväl landtbruksinspektören som de i sjette punkten omnämnda, af hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedde män till protokollet deröfver sig yttrat, jemte utdrag af samma protokoll, innefattande tillika Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes eget utlåtande i ämnet, öfversändas till styrelsen, icke torde, såsom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jönköpings län antagit, förutsätta landtbruksinspektörens och de utaf hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedde mäns närvaro vid arrendeanbudens öppnande, synes det likväl kunna tydas så, att bemälda

personer skulle inför Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande sammanträda vid yttrandets afgifvande. Detta stadgande har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län ansett medföra olägenhet och Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité har föreslagit dess förändrande sålunda att, sedan anbudet inför Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit i protokollet antecknade, protokollet skulle öfverlemnas till landtbruksinspektören, som i samråd med de utaf hushållningssällskapet utsedde män hade att öfver anbudet afgifva yttrande, hvarefter Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande jemte eget utlåtande i ämnet skulle öfversända handlingarne till Domänstyrelsen; hemställande Kollegium i underdånighet, att komiterades förslag i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité tillstyrkt, varder ändradt så, att sammanträde inför Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande icke ovilkorligen må erfordras.

10:de punkten. Genom Kongl. Brevet den 27 Januari 1870 är föreskrifvet att vid förnyad utarrendering af kronofiske arrendatorn skall i arrendeafhandlingen tillförbindas att iakttaga de bestämmelser, hvilka efter förslag af fiskeritjensteman blifvit för samma fiske bestämda; och torde äfven framdeles vid kronofiskes utarrendering fiskeritjenstemans yttrande i berörde syfte böra infordras.

11:te punkten. De uti betänkandet (sid. 78) anförda skäl för ändring i de för närvarande enligt Kongl. Brevet den 8 Augusti 1829 gällande föreskrifter i afseende å tiden och stället för arrendeafgiftens erläggande synas Kollegium icke ega full giltighet, hvarföre i underdånighet hemställes, att det föreslagna stadgandet i denna punkt måtte ändras sålunda, att samma afgift får fortfarande vid allmänna Kronouppbördsstämman i orten erläggas. Ofta nog torde, såsom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Wermlands län anmärker, skörden den 15 Januari icke hunnit afsättas, och arrendets leverering i ränteriet skulle möjligen nödga arrendatorn att för den skull företaga särskild resa till den i många fall aflägsset belägna residensstaden. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande

ej mindre i Wermlands än äfven i Hallands, Gotlands och Östergötlands län afstyrka fastställelse af förslaget i denna del, hvarjemte Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län erinrar, att nya föreskrifter i fråga om kontroll å arrendeafgiftens levererande och redovisande möjligen skulle erfordras.

13:de punkten. Vid den arrendatorn enligt komiterades förslag meddelade tillåtelse, om arrenderad kronoegendom i sin helhet eller till någon del, när arrendet tager sin början, ligger i samfällighet med enskild egendom, att, äfven efter det samfälligheten upphört, å det område, som dervid blifvit den arrenderade egendomen tillagdt, Kronans rätt för egendomens nytta begagna, har Skogs-Styrelsen erinrat, att denna nyttjanderätt borde, såvidt samfälligheten afser skog, regleras af en för skogen vederbörligen upprättad hushållningsplan; och anser äfven Kollegium förslaget böra rättas i öfverensstämmelse härmed.

14:de punkten. Vid denna punkt har Kollegium endast att i underdånighet åberopa sitt den 13 i denna månad afgifna underdåniga utlåtande, angående upphörande af utsynings- och betesrätt å kronoparker för vissa indragna boställen och andra för statsverkets räkning utarrenderade egendomar.

17:de punkten. Ej allenast Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms, Östergötlands, Gotlands, Kronobergs, Elfsborgs och Westmanlands län samt Landshöfdinge-Embete i Södermanlands län utan äfven Skogs-Styrelsen och Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité afstyrka arrendatorns befriande från all byggnadsskyldighet, enär den visserligen ej obetydliga förhöjning i arrendeafgiften, som härigenom kunde förväntas, dock icke komme att uppväga de stora kostnader, hvilka Kronan finge vidkännas, om nybyggnaden skulle omedelbart af statsverket bekostas, och hvilka mången gång skulle blifva så betydliga, att de medtoge hela eller största delen af arrendeinkomsten. Samma åsigt delar äfven Kollegium, som anser arrendatorn kunna med vida mindre uppoffring än Kronan ombesörja behöfliga nybyggnader. Det enda lämp-

liga förfaringssättet för förvaltningen, derest Kronan skulle omedelbart bekosta desamma, blefve utan tvifvel att å offentlig auktion upplåta arbetet till den minstbjudande; men, utom det att entreprenadsumman ofta skulle blifva oskäligt stor, egde kronan härvid mindre säkerhet för arbetets ordentliga utförande, än om det göres till ett arrendevilkor, då i senare fallet arbetet alltid kommer att ombesörjas af arrendatorn, som sjelf är intresserad af att nybyggnaden blifver väl och omsorgsfullt verkställd. Att i afseende å bortarrenderade kronoegendomars bebyggande meddela särskilda bestämmelser utöfver de allmänna grunder, som i lag och författningar redan förekomma, torde i anseende till dessa egen- domars mångfaldigt olika storlek och beskaffenhet knappast vara verk- ställbart; och då, enligt hvad erfarenheten visat, det icke alltid kan med någon visshet beräknas, huru byggnadsskyldigheten kan med stöd af nämnda allmänna grunder af synerätten komma att bestämmas, blifver det ännu mera för en arrendator svårt att, derest närmare bestämmelser saknas i kontraktet, känna de skyldigheter han genom arrendets öfver- tagande i berörda hänseende ikläder sig; hvilket åter har till följd, att arrendatorn icke vågar bjuda så stort arrende, som i händelse alla hans skyldigheter varit på förhand noggrant bestämda, eller också någon gång gör högre arrendeaubud än hvad skäligt är. Lika med Komiterade anser Kollegium för den skull, att arrendatorn bör vara befriad från den i allmän lag och författningar stadgade nybyggnads skyldighet och att all nybyggnad, som under arrendetiden anses böra ifrågakomma, skall vid arrendeförslagets upprättande bestämmas. I fråga om sättet för denna nybyggnads verkställande är af Komiterade ingenting föreslaget, hvaraf torde möjligen kunna anses följa, att en blifvande förvaltning vore oför- hindrad att härvid förfara på det i Kollegii tanka lämpligaste sättet eller att genom kontraktet tillförbinda arrendatorn nybyggnadens uppförande och inredning; men detta förfaringssätt synes böra såsom allmän regel föreskrifvas. För sådant ändamål blifver erforderligt att före egen- domens utarrendering ej blott bestämma nybyggnadens beskaffenhet utan

äfven för arrendevärdets fastställande uppgöra fullständigt kostnadsförslag för densammas uppförande, hvarigenom äfven spekulanter sättas i tillfälle att vid arrendeanbudena taga denna skyldighet i beräkning.

Likasom det är i sin ordning att, då arrendatorn icke har någon nybyggnadsskyldighet efter lag, Kronan gäldar den ersättning för verkställd öfverbyggnad, hvartill förre arrendatorn funnits vara berättigad, så bör äfven Kronan, derest icke annorlunda i kontraktet bestämmas, tillkomma den husröteersättning, som afträdaren ålägges för de åbyggnader, hvilka enligt arrendekontraktet skola under den nya arrendeperioden ombyggas. Föreskrift härom torde emellertid ej blott i ena utan i båda fallen böra meddelas.

18:de punkten. Emedan Kronan ansvarade för nybyggnaden, hafva komiterade ansett att äfven brandförsäkringen borde å dess vägnar tagas och afgifterna af Kronans medel gäldas. Kollegium kan deremot icke finna nyttan af detta stadgande; ej heller torde detsamma vara en nödvändig följd deraf, att arrendatorn befrias från den i lag stadgade nybyggnadsskyldigheten. Utom det att brandförsäkringsavgifterna, hvilkas gäldande af arrendatorerne antagligen icke skulle hafva någon väsendtlig inverkan på arrendeanbudena, komme att sammanräknade tillskynda Kronan en icke ringa utgift, så skulle brandförsäkringens verkställande och afgifternas inbetalning förorsaka förvaltningen ej ringa besvär. I betraktande häraf och då, med undantag af afgiftens erläggande, arrendatorn måste enligt komiterades förslag ansvara för alla vilkor i öfrigt för brandförsäkringssummans utbekommande i händelse af eldskada, kan knappast någon större säkerhet för Kronan härigenom anses vunnin, än om arrendatorn äfven är skyldig att betala brandförsäkringsavgiften; hvarföre Kollegium i underdånighet hemställer, dels att arrendatorn må tillförbindas ombesörja och bekosta åbyggnadernas brandförsäkring, företrädesvis uti brandstodsförening för länet eller orten, om sådan finnes, med rätt för förvaltningen att bestämma såväl det belopp, hvartill brandförsäkring bör sökas, som ock den anstalt, hvarest ansökningen bör gö-

ras, och dels att Kronan förbehålles rättighet att vid tinad eldsvåda uppbära ersättningen, med skyldighet för arrendatorn att, i händelse han försummar att brandförsäkra eller om genom hans förvällande i öfrigt större eller mindre del af ersättningen icke skulle utfalla, därför hålla Kronan skadeslös.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms och Östergötlands län samt Skogs-Styrelsen anse arrendatorerne böra bekosta brandförsäkringen, och Landshöfdinge-Embete i Stora Kopparbergs län föreslår, att de må förpligtas ansvara för brandförsäkringen, men af Kronan godtgöras för kostnaderna.

23:dje punkten. I anledning af det föreslagna stadgandet i denna punkt yttra sig Skogs-Styrelsen, Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län, afstyrkande arrendatorns befriande från uppförande af ny stängsel, samt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötlands län, som anser inga andra föreskrifter böra meddelas, än att arrendatorn skall fullgöra stängselskyldigheten enligt lag med skyldighet att jemväl underhålla vid tillträdet befintlig stängsel inom inegorna, såvida icke förvaltningen lemnade tillstånd till dess borttagande, hvarjemte Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms, Upsala, Gotlands och Wermlands samt Göteborgs och Bohus län biträda den af en komitéledamot (pag. xi och xviii) yttrade särskilda mening.

Samma skäl, som böra afhålla Kronan att i andra än undantagsfall omedelbarligen taga någon befattning med nybyggnaden å de utarrenderade kronoegendomarne, ega lika stor om ej större giltighet, då frågan gäller nyhägnad. Bestyret härmed skulle i förhållande till det mången gång kanhända obetydliga arbetet förorsaka förvaltningen allt för mycket besvär, och hägnaden blefve dessutom alltid vida dyrare för Kronan än för arrendatorn att verkställa. Om således all hägnadsskyldighet bör åligga arrendatorn, förfaller det hufvudsakliga skälet att förmena honom stängselvitsord; och då förhållandena inom olika delar af

landet kunna gestalta sig helt olika, så att på ena stället befinnes vara ändamålsenligt att, möjligen äfven inom det arrenderade området, underhålla stängsel, men sådant deremot å andra ställen icke bör ifrågakomma, så synes det ovisst, huruvida undantag från hvad lag och författningar i allmänhet föreskrifva lämpligen må vid kronoarrenden såsom allmänt vilkor bestämmas; hvarföre Kollegium i underdånighet hemställer, att med ändring af komiterades förslag arrendatorn må tillförbindas att uppföra och underhålla all den stängsel, som i det arrenderade områdets gränser mot annan egendom bör finnas, men befrias, på sätt komiterade föreslagit, från hägnaders underhåll inom samma område, derest icke annorlunda i kontraktet föreskrifves.

I *25:te punkten* hafva komiterade föreslagit, bland annat, att om efter det arrendator antagits fråga uppstått om vattenafledning, deraf arrenderade egendomen tillskyndades fördel, men arrendatorn undandragit sig att i företaget deltaga, och detsamma derefter under Kronans medverkan kommit till stånd, arrendatorn då skulle å det belopp, Kronan fått för ändamålet utgifva, erlægga ränta efter fem för hundra om året från det arrendeårs början, då företaget kunde anses fullbordadt, eller den dermed för egendomen afsedda fördel vunnen. Härvid hafva i afseende på bestämmelsen om tiden, hvarifrån räntan borde beräknas, anmärkningar framställt af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala, Gotlands och Wermlands län. Äfven Kollegium anser orden "eller den dermed för egendomen afsedda fördel vunnen" innebära någonting ovisst, som möjligen kunde gifva anledning till skiljaktiga meningar om tiden, då räntebetalningen skulle begynna, och att dessa ord för den skull borde utgå från förslaget, hvarigenom detsamma i berörde afseende bringades i hufvudsaklig öfverensstämmelse med föreskriften i Kongl. Förordningen den 6 Juli 1849 i fråga om den tid, hvarifrån den enligt samma nämnda Förordning medgifna fördelning af vattenafledningskostnaden på vissa år borde räknas i det fall, att arrendatorn själf deltagit i vattenafledningsföretaget.

28:de punkten. Genom Kongl. Brefvet till Krigs- och Kammar-Kollegierne den 25 Juni 1811, hvilket egentligen angår militieboställen, men tillämpas i fråga om borgens beskaffenhet vid alla för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, är, bland annat, förordnad, att löftesmännen alltid såsom för egen skuld skola ansvara för arrendevilkoren; och synes denna föreskrift, som i komiterades förslag icke iakttagits, dock, såsom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Wermlands län tillstyrkt, böra bibehållas, på det Kronan, i händelse af arrendatorns försummelse att fullgöra sina skyldigheter, må kunna utan allt för många omgångar hålla sig till löftesmännen. I betraktande af den nybyggnad, som, enligt hvad ofvan vid 17:de punkten är anfördt, kan komma att genom kontraktet arrendatorn åläggas, jemte andra skyldigheter, såsom att ersätta brandskada i händelse af försummad brandförsäkring och dylikt, lärer ej heller aflemmandet af räntebärande obligationer till ett värde, motsvarande två års arrendeafgift, kunna anses såsom tillräcklig säkerhet, hvarföre i underdånighet hemställes, huruvida icke borgen bör ovilkorligen föreskrivas såsom säkerhet för arrendevilkorens fullgörande. Denna borgen bör enligt förslaget vara ingången af två "män", hvilket sistnämnda ord, då äfven qvinna kan ikläda sig dylik förbindelse, torde böra utbytas emot ordet "personer".

I den af komiterade lemnade utredning om de bestämmelser, som rörande kronoegendomarnes utarrendering nu äro i vårt land gällande, omnämnes hvarken Kongl. Brefvet till Krigs- och Kammar-Kollegierna den 26 Mars 1816, hvarigenom förordnas, att borgensförbindelserna jemväl skola innehålla, att det derigenom åtagna ansvaret "sträcker sig för den utsatta tiden äfven till den händelsen, att arrendatorn skulle emclertid med döden afgå", ej heller Kongl. Brefvet den 12 Juni 1873, som förklarar att i alla löftesskrifter, som för kronoarrenden komme att utfärdas, borde intagas den bestämmelse, att, derest arrendator blifver från arrendet skiljd, löftesmannens ansvarighet för den förlust, som derige-

nom för Kronan kunde uppkomma, ej må utsträckas utöfver den tid, för hvilken de i borgen gått.

33:de punkten. Under anförande (sid. 75, 76 och 80) att förrättande af syner å kungsgårdar och andra utarrenderade kronolägenheter vore för närvarande uppdraget åt häradshöfding med nämnd; att ehuru dessa lägenheters antal blefve betydligt förökadt, synerna under vanliga förhållanden ändock borde af domaren medhinnas, särskildt med afseende derå, att de hvart tionde år återkommande laga syner kunde upphöra; och att fördenskull tillräckligt skäl saknades till ändring i gällande bestämmelse i fråga om hvilka förrättningsmännen vid dessa syner borde vara; samt att lagens stadgande, att af- och tillträdessynen skulle hållas före den tid, då arrendeombytet skedde, ej heller syntes böra frångås; hafva komiterade, då vintern i allmänhet vore en otjenlig årstid för syners förrättande, föreslagit, att laga syn skulle, året innan arrenderad kronoegendom borde afträdas, senast före September månads utgång derå verkställas af häradshöfding med nämnd å landet och af rådstufvurätt i stad, vid hvilken förrättning, som kallades af- och tillträdessyn, alla skyldigheter för arrendatorn, så vidt de då ännu kunde blifva föremål för pröfning, borde bestämmas.

Emot detta förslag hafva anmärkingar blifvit framställda af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala, Örebro, Gotlands, Kalmar, Jönköpings, Blekinge, Göteborgs och Bohus samt Wermlands län, äfvensom af Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité, hvilka myndigheter, hufvudsakligen i öfverensstämmelse med hvad två ledamöter bland komiterade (pag. XI, XII och XXXVII) yttrat, framhålla såsom otjenligt, att ovillkorligen föreskrifva domare syn och att bestämma September månad året före egendomens afträdande såsom yttersta tiden, inom hvilken af- och tillträdessyn borde hållas.

Genom Kongl. Kungörelsen den 17 December 1799 föreskrifves, angående utarrenderade kungs- och kungsladugårdar, kronosäterier med de under dem lydande torp, kronohemman och andra lägenheter, att vid

tillträdet af- och tillträdessyn skulle derå hallas af häradshöfding och nämnd; och genom Kongl. Brevet den 11 Oktober 1843 är förordnad, att indragna fjerdingsmansboställen skulle utarrenderas under tillämpning af de i högstberörda nådiga Kungörelse stadgade grunder. Det torde anses tillhöra domhafvanden i orten att äfven å dessa senare egendomar förrätta syner, likasom en sådan skyldighet jemlikt Militieboställsordningen den 23 Januari 1836 åligger honom å de till statsverket indragna militieboställena. Deremot, då domare understundom vägrat att å indragna jägeri- och landsstatsboställen verkställa syner, under förmenande att de dertill af författningarne icke vore förpligtade, och Kongl. Maj:t i nådigt utslag den 12 Februari 1868 fastställt Göta Hofrätts beslut den 17 Maj 1867, hvarigenom förklarades att indragna landsstatsboställen icke vore af sådan beskaffenhet, att af- och tillträdessyn skulle derå hållas i annan ordning än den 27 kap. 1 § Byggningsbalken för kronohemman i allmänhet bestämde, samt efter det till följd häraf Kammar-Kollegium, ehuru domaresyn å obetydligare lägenheter ej syntes Kollegium behöfelig eller böra i allmänhet ifrågakomma, till Kongl. Maj:t gjort underdånig hemställan, att häradshöfdingarne dock måtte åläggas att, så ofta de derom af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande anmodades, med biträde af nämnd i laga ordning förrätta syn å, bland andra, alla Kronans för statsverkets räkning utarrenderade jordegendomar, och Justitie-Kanslers-Embetet i häröfver afgifvet yttrande erinrat, att genom det till följd af folkmängdens tillväxt och en lifligare affärsverksamhet ökade antalet af mål och ärenden, som vid underdomstolarne anhängiggjordes, äfvensom genom den under senare tid domare pålagda skyldighet att upprätta vissa förteckningar och diaries, häradshöfdingarnes göromål högst betydligt tilltagit i myckenhet och omfattning, så att ofta stor svårighet mötte för deras ordentliga medhinnande, under hvilka förhållanden det syntes ingalunda rådligt att än ytterligare öka bemälde embetsmäns arbete genom att åt dem uppdraga handläggningen af ärenden, från hvilka de hittills varit befriade, helst då dessa ärenden, såsom

förhållandet syntes vara med ifrågakomne syneförrättningar, till sin beskaffenhet icke vore att hänföra till egentliga domaregöromål; att de tvistiga frågor, som vid förrättningarne kunde uppstå, blefve i allt fall, genom iakttagande af föreskrifterna i 27 kap. Byggningabalken föremål för domarens pröfning; samt att genom syneförrättningarnes öfverlemnande åt domaren icke heller någon synnerlig fördel skulle vinnas, enär det svårligen torde kunna i allmänhet antagas, att de vid nämnda förrättningar förekommande frågor om vanhäfd och värdens åsättande skulle i sådan händelse blifva med mera sakkännedom bedömda, än om förrättningarne verkställdes af kronofogde eller länsman; så har Kongl. Maj:t enligt nådigt Bref den 3 Augusti 1869, med afseende å hvad Justitie-Kanslers-Embetet sålunda anfört, funnit Kollegii berörde underdåniga hemställan icke till någon åtgärd föranleda; Och hafva sedermera, likasom äfven tillföre, syner å indragna jägeri- och landsstatsboställen samt å åtskilliga andra mindre lägenheter äfvensom å indragna och för statsverkets räkning numera utarrenderade häradshöfdingeboställen, åtminstone i vissa landsorter, allmänneligen förrättats af kronofogden i orten med biträde af två nämndemän. Nu gällande bestämmelser ålägga således icke, såsom komiterade yttrat, häradshöfdingarne att förrätta syner å alla för statsverkets räkning utarrenderade egendomar. Laga syner hvart tionde år förekomma hvarken å indragna boställen, med undantag af fjerdingmansboställen, ej heller å vissa andra obetydligare lägenheter, hvarföre upphörandet af dessa förrättningar ej kan tillmätas någon betydighet i jemförelse med den stora tillökningen i syner, som indragningen af alla militieboställen, hvarå syner hittills blott till en ringa del hållits af domare, och af alla hospitalsfastigheter skulle förorsaka; och det synes med skäl kunna ifrågasättas, huruvida häradshöfdingarne lämpligen må, hädanefter mera än hittills, betungas med verkställande af syner å de för statsverkets räkning utarrenderade egendomarne. Sådant är dessutom vida mindre nödigt nu än förr, enär den mest invecklade fråga vid syneförrättningar, eller årsberäkningen för

nybyggnad förfaller, om såsom föreslaget är arrendatorns byggnadsskyldighet efter lag kommer att upphöra; hvarföre Kollegium får i underdånighet hemställa, om icke förslaget bör ändras i så måtto, att laga syn å egendom på landet endast i det fall, der förvaltningen i följd af egendomens betydighet eller af annan anledning pröfvar erforderligt sådant förordna, skall förrättas af häradshöfding med nämnd, men eljest af kronofogden med biträde af två nämndemän; och synas i senare fallet, på sätt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län föreslagit, i afseende å tid och ordning för öfverklagande af de vid synen meddelade bestämmelser kunna tjena till efterrättelse stadgandena i Kongl. Förordningen den 6 Februari 1849, angående viss tid för klander af husesyn emellan enskild jordegare och landbo.

I öfrigt lärer ombud för bevakande af Kronans rätt böra vid laga syn vara närvarande; och då det af flera orsaker kan blifva olägligt att förrätta af- och tillträdessyn så långt före afträdesdagen, som komiterades förslag förutsätter, samt särskilda delar af landet kräfva olika bestämmelser, torde annan föreskrift i detta hänseende ej böra meddelas, än att af- och tillträdessyn bör hållas före egendomens utträdande på lämplig årstid, då marken är bar.

34:de punkten. Genom misskrifning uppgifves datum å Kongl. Maj:ts nådiga Bref, angående bestämmande i penningar af arrendeavgifterna för statens egendomar till den 14 Juni 1871 i stället för den 14 Januari samma år; hvilket nådiga Bref dock icke, såsom komiterade antagit, komme att upphävas, utan fortfarande skulle ega gällande kraft. Detsamma skulle blifva förhållandet med Kongl. Brefvet den 2 Mars 1827, enär komiterade icke föreslagit annat ställe för borgensskrifters förvarande, samt med Kongl. Förordningen den 6 Juli 1849 om deltagande i vattenafledning, som enligt komiterades förslag skulle erhålla tillägg, men ej ändras.

I anledning af det utaf komiterade (sid. 95) framställda förslag till organisation af den tillernade nya förvaltningen af arrendegodsen utbeder sig Kollegium få i underdånighet erinra, att likasom det är uppenbart att med den utvidgning i Skogs-Styrelsens verksamhet, som är att emotse, icke *en* person skulle i den af komiterade föreslagna Domän-Styrelsen kunnat föredraga alla till skogsväsendet hörande ärenden, då, enligt hvad Skogs-Styrelsen i sitt underdåniga utlåtande upplyst, redan för närvarande fyra personer äro dermed sysselsatta, likaså torde, då en ledamot i Kollegium är till större delen sysselsatt med föredragningen af ärenden, som angå de utarrenderade kronoegendomar, hvilka för närvarande höra under Kollegii förvaltning och hvilka med inberäkning af ven af de egendomar, som utarrenderas för Landshöfdingelöneregleringsfondens och Stuteriernas räkning uppgå till endast omkring en fjerdedel af det antal, som skulle komma att lyda under den nya förvaltningen, detta förhållande ådagalägga att, såsom Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jönköpings, Wermlands och Westmanlands län jemväl yttrat, större personal än hvad komiterade förutsätta erfordras i denna förvaltning. De föreslagna förvaltningsgrunderna påkalla den noggrannaste tillsyn öfver de utarrenderade egendomarne och ställa stora anspråk på den förvaltande myndigheten, såvida förvaltningen skall lemna ett godt resultat. Bestyret med egendomarnes bebyggande, i hvilket afseende det hittills hufvudsakligen tillkommit vederbörande att vid laga syn besluta, äfvensom fastställande af kultur- och odlingsplaner jemte alla andra med arrendeväsendet och vården om berörda egendomar sammanhängande frågor komma att förorsaka förvaltningen mycket besvär och fordra, oaktadt all möjlig förenkling som komiterade må hafva tänkt sig vid göromålens behandling, ej ringa arbetskrafter. På grund häraf samt under förutsättning, att Skogs-Styrelsen förblifver ett särskildt embetsverk, anser Kollegium, att den centrala förvaltningen af arrendegodsen erfordrar, utom en General-Direktör såsom chef, till en början åtminstone två föredragande ledamöter samt en sekreterare, som tillika

är ombudsman, och en kamrerare jemte nödiga biträden; lärande under General-Direktörens frånvaro eller vid inträffadt förfall för honom att sitt embete förvalta, detsamma böra af de föredragande ledamöterna gemensamt utöfvas.

På hvad sätt den centrala myndigheten än må ordnas, ligger dock synnerlig vikt på det biträde densamma har att påräkna i landsorten; och frågan om den lokala förvaltningens ordnande torde kanhända vara en bland de svåraste att lösa på ett tillfredsställande sätt, utan att statsverket derigenom ådrages allt för känbara kostnader. Komiterades förslag i detta hänseende har också gifvit anledning till olika meningar, dels af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala, Göteborgs och Bohus, Östergötlands samt Elfsborgs län, som antingen instämman i den af en ledamot i komitén (pag. III—VIII) uttalade särskilda mening, eller framställa andra förslag i syfte att få lokalförvaltningen länsvis ordnad, och dels utaf Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jönköpings, Wermlands, Jemtlands och Gotlands län, som väl ej göra någon erinran emot den af komiterade föreslagna lokalförvaltningens sammansättning, men anse de åt landtbruksinspektörerne anvisade distrikter vara alltför vidsträckta, så att dessa tjenstemäns många och maktpåliggande göromål icke skulle kunna med erforderlig noggrannhet och omsorg verkställas. Denna senare betänklighet delas jemväl af Kollegium med afseende å de i komiterades utlåtande (sid. 82 och 83) för landtbruksinspektören uppräknade många åligganden, bland hvilka för öfrigt synes hafva bort tillika omnämnas såsom en skyldighet för honom eller hans assistent att närvara vid alla laga syner för att såsom Kronans ombud dess rätt bevaka; Och om än, såsom i det föregående är yttradt, kronobetjeningens biträde vid egendomarnes vård skulle i nämnda likasom i vissa andra fall komma att tagas i anspråk, blifver det antagligen likväl erforderligt att åt landtbruksinspektörerne och deras medhjelpare anvisa mindre tjenstgöringsområden, såvida Kronan vill under sin eganderätt bibehålla äfven de mindre egendomarne. Det torde emellertid få bero

på den blifvande styrelsen att, efter vunnen erfarenhet om behovet, framdeles till Eders Kongl. Maj:t inkomma med den underdåniga framställning om ökadt antal landbruksinspektörer och assistenter eller om den förändrade fördelning af deras tjenstgöringsområden, som af vissa mindre egendomars möjligen ifrågakommande försäljning, hvarom Kollegium här nedan torde få i underdånighet sig yttra, eller af andra omständigheter påkallas; och får Kollegium fördenskull allenast i underdånighet hemställa om den ändring af komiterades förslag i denna del, som må föränledas af Skogs-Styrelsens bibehållande såsom särskild förvaltning, nemligen att för Westerbottens och Norrbottens län de landbruksinspektörerne å andra orter och deras medhjelpare åliggande göromål uppdragas åt sådana personer, som kunna finnas dertill lämpliga; hvarvid sålunda de i komiterades förslag förekommande orden "vid skogsstaten anställda" utgå.

De egenskaper, som, enligt hvad komiterade (sid. 82) yttrat, hos landbruksinspektörerne och deras medhjelpare eller assistenter, synnerligen de förre, borde finnas, vore insigter och erfarenhet i landtbruk, som komme att utgöra förnämsta föremålet för deras verksamhet, samt affärskänedom, helst i förening med något mått af tekniska kunskaper. Om, såsom föreslaget är, förvaltningen skall ombesörja all nybyggnad å de utarrenderade egendomarne, eller derom meddela föreskrift i arrendekontraktet, är det af väsendtlig vigt, vare sig nybyggnadens verkställande kommer att såsom ett kontraktsvilkor åläggas arrendatorn eller eljest, att fullt tillförlitliga material- och kostnadsförslag uppgöras; och då det icke torde kunna förväntas, att ofta finna landbruksinspektörer, som jemte de egenskaper, hvilka hos dem i främsta rummet erfordras, äfven ega nödiga kunskaper för upprättande af dylika förslag, hvilka göromål deremot alltid lättare och med större tillförlitlighet skulle verkställas af en i detta hänseende företrädesvis sakkunnig person, så kan möjligen ifrågasättas, huruvida det icke vore lämpligt, att en särskild arkitekt för sådant ändamål hos förvaltningen blefve anställd.

Såsom de komitébetänkandet åtföljande tabeller utvisa finnas en mängd små i olika delar af landet spridda och antagligen mången gång aflägsset belägna kronoegendomar. Dessa fordra emellertid lika mycken tillsyn som de större egendomarne och förorsaka följaktligen i förhållande till arrendebeloppen statsverket ojämförligt större förvaltningskostnader än de senare. Enligt hvad af Kongl. Brevet den 29 Maj 1874 inhemtas, har också, hufvudsakligen af det skäl, att förvaltningskostnaderna med afseende på egendomarnes ringa afkastning ställde sig allt för dryga, Riksdagen, i öfverensstämmelse med hvad Eders Kongl. Maj:t i nådig proposition föreslagit, nämnda år beslutat, att sådana Kronan tillhöriga, under Kollegii förvaltning ställda och för statsverkets räkning utarrenderade hemman och lägenheter, för hvilka årliga arrendefgiften icke öfverstege 200 Kronor och hvilkas bibehållande åt Kronan icke på grund af befintlig skogstillgång eller af annan särskild anledning påkallades, skulle, i den mån derom gällande arrendekontrakter närmade sig sitt slut och under iakttagande af de föreskrifter Eders Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, på offentlig auktion till den högstbjudande försäljas under vilkor: att köpare, som sådant åstundade, skulle ega att, efter derom vid auktion gjord anmälan, inbetala köpeskillingen under loppet af sex år med en sjettedel årligen, såvida han för fullgörandet deraf vid auktionstillfället ställde säkerhet; att högsta anbudets antaglighet komme att underställas Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning; att försäljningen skulle ega rum utan någon kronotionde eller sådan grundränta, som utginge endast af kronoskatteegendomar; samt att, sedan köpebref utfärdats, de sålda hemmanen och lägenheterna skulle komma att i jordeboken upptagas under titel "utsockne eller allmänt frälse" och för betecknande af denna deras natur påföras ränta till Kronan i likhet med andra frälsehemman i orten; och har i sammanhang härmed Riksdagen, som ansåg, att de medel, som genom denna försäljning komme att inflyta, icke borde användas till bestridande af löpande utgifter utan ställas till Riksdagens förfogande för att användas till in-

köp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark, förordnat, att dessa medel skulle till Riksgäldskontoret inlevereras och der särskildt bokföras, intilldess Riksdagen om desammas användande i ofvan antydda syftning fattat beslut. Skogs-Styrelsen och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kronobergs län tillstyrka att flera af de smärre egen- domarne, än de som med nämnda beslut afsåges, borde af Kronan försäljas; och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län förelår, att sådana kronoegendomar, för hvilka årliga arrendeafgiften icke öfverstege 500 Kronor, borde till enskilda öfverlåtas. Äfven Kollegium hyser den åsigten, att en sådan åtgärd skulle vara för det allmänna fördelaktig. Af förhandlingarne angående ofvan beslutade försäljning framgår, att arrendeafgiften för de hemman och lägenheter, uppgående till ett antal af 174 stycken, hvilka i följd deraf borde till försäljning ifrågakomma, motsvarande i medeltal allenast 3,5 procent af det samma egendomar åsatta bevillningstaxeringsvärde; hvaremot vid hittills verkställda försäljningar icke någon köpeskilling understigit, men i de flesta fall varit betydligt högre än taxeringsvärdet. Om rörande de under Serafimerordensgillets vård hittills stående fastigheter någon tvekan kan uppstå, huruvida Kronan eger att afhända sig dessa, till stor del genom enskild frikostighet för välgörande ändamål donerade lägenheter, förefinnes deremot icke någon sådan betänklighet i fråga om de i tabellen N:o 1 upptagna Kronans fastigheter, som vid 1875 års utgång stodo under Kollegii förvaltning och för statsverkets räkning utarrenderats eller af hvilka afkomsten annorledes till statsverket ingått; ej heller angående de i tabellen N:o 2 upptagna egendomar, om hvilkas indragning till statsverket beslut var fattadt, men vid nämnda tid ännu ej gått i verkställighet. De utaf komiterade beräknade inkomsterna för alla dessa egendomar, uppgående till ett antal af 3,140 stycken, utgöra i medeltal 829 Kronor för hvardera, under det att bland dem finnas i tabellen N:o 1 nära 400 stycken och i tabellen N:o 2 nära 900 stycken eller tillsammans något öfver 1,250 stycken egendomar, för hvilka det vid ut-

arrendering genom vederbörlig myndighet bestämda årliga arrendebeloppet icke öfverstiger 500 Kronor för hvarje särskild egendom. Försäljningen af dessa senare egendomar, utgörande omkring en tredjedel af hela det antal, 3,873 stycken, som kan ifrågakomma att ställas under den nya förvaltningens vård, skulle i väsendtlig mån underlätta denna förvaltnings ordnande på ett ändamålsenligt sätt utan allt för stora förvaltningskostnader; och för köpeskillingen, hvarå räntan antagligen komme att uppgå till högre belopp än arrendeafgiften, kunde Kronan framdeles komma i besittning af annan fast egendom, som för befrämjandet af något allmännyttigt ändamål eller eljest vore mera än dessa smärre egendomar egnad att af Staten innehafvas och förvaltas; hvarföre det synes Kollegium lämpligt om, i den mån tidpunkten nalkas för upphörande af nu gällande kontrakter, angående ifrågavarande genom vederbörlig myndighets försorg utarrenderade egendomar, för hvilka årliga arrendet ej öfverstiger 500 Kronor, desamma, så framt de icke kunna med fördel tillsammans med annan närbelägen Kronans egendom ånyo utarrenderas eller deras bibehållande åt Kronan af annan särskild anledning icke påkallas, blefve, i den ordning och under de vilkor ofvanhögstberörda nådiga Bref den 29 Maj 1874 bestämmer, åt enskilde under eganderätt upplåtne.

Efter att sålunda hafva fått redogöra för hvad Kollegium funnit anledning att erinra vid de utaf komiterade afgifna förslag till grunder för förvaltningen af Kronans fastigheter och i sammanhang dermed till ordnande af den förvaltande myndigheten, torde det, angående de föreslagna allmänna vilkoren vid kronoarrenden, tillåtas Kollegium, som vid 3:dje, 13:de, 14:de, 16:de, 17:de, 22:dra, 24:de, 30:de och 35:te punkterna af dessa vilkor i underdånighet åberopar hvad som vid punkterna 11, 13, 14, 17, 18, 23, 25, 28 och 33 af grunderna för förvaltningen redan

blifvit yttradt, att vidare angående samma allmänna vilkor i underdånighet anföra:

1:sta punkten. Vid åtskilliga för statsverkets räkning utarrenderade lägenheter, nemligen $\frac{1}{4}$ mantal Stenbrottet under Karlbergs kungsgård i Stockholms län samt några fisken och andra ej till jordegendom hänförliga lägenheter räknas arrendeåret för närvarande dels lika med kalenderåret, dels från den 1 Juni och den 1 Juli.

7:de punkten. Såsom vid 2:dra och 3:dje punkterna af grunderna för förvaltningen af Kronans fastigheter är anfördt, bör jemlikt föreskriften i Kongl. Brevet den 8 Maj 1868 äfven för skogen å hag- eller betesmarken plan till ordnad hushållning upprättas; och det synes Kollegium för skogsåterväxtens befrämjande erforderligt, att röjningar å såväl äng som betesmark verkställas endast efter behörigen meddelad anvisning, på det att icke dervid äfven må borthuggas sådana träd eller telningar, som för gräsväxten ej kunna anses hinderliga.

I *9:de punkten* föreslår komiterade, att nyodling må ske endast på de områden och under de vilkor, som antingen i arrendekontraktet eller ock sedermera på arrendatorns ansökning af Styrelsen bestämmas, och att på vederbörande landtbruksinspektör skulle bero att i afseende å tillåten nyodling efter jordens beskaffenhet medgifva, att flåhackning, skumplöjning eller annat odlingssätt med åtföljande bränning dervid må begagnas. Då emellertid markens beskaffenhet utan tvifvel måste tagas i öfvervägande vid bedömande af frågan, huruvida nyodling må tillåtas eller ej, och sättet för odlingens verkställande mången gång torde utgöra ett vilkor för odlingens tillåtande, samt enär någon beslutanderätt egentligen icke torde böra tillkomma landtbruksinspektören, så följer häraf, enligt Kollegii tanke, att förslaget borde på det sätt ändras, att ensamt på Styrelsen ankommer att medgifva, om flåhackning, skumplöjning eller annat odlingssätt med åtföljande bränning må vid odlingen begagnas.

10:de punkten. Vid här föreslagna stadgandet, att om arrendatorn vill för hela det arrenderade området eller viss del deraf i väsentlig mån förändra sättet för dess torrläggning, sådant borde ske efter plan af sakkunnig person, hvars biträde honom genom Styrelsens försorg kostnadsfritt beredes, har Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité anmärkt, att denna senare föreskrift om tillhandahållande kostnadsfritt af biträde åt arrendatorn vore alldeles öfverflödigt, emedan arrendatorn, likasom alla andra jordbrukare, vid behof af agronomiskt biträde kunde lätt och med högst ringa kostnad, efter requisition i behörig tid, erhålla detsamma, utan att Styrelsen dermed besvärades, hvarföre Förvaltningskomitén hemställt, att denna föreskrift må från förslaget utgå. Och ehuru angeläget må vara, att arbeten af ifrågavarande slag verkställas fullt ändamålsenligt och att fördenskull sättet för deras utförande icke öfverlemnas åt arrendatorn att fritt bestämma, likväl då arrendatorn, utan känbara kostnader och utan Styrelsens mellankomst, lätteligen kan, på sätt Förvaltningskomitén angifvit, förskaffa sig det erforderliga biträdet, får äfven Kollegium för sin del biträda Förvaltningskomiténs hemställan, synnerligast som berörda, enligt komiterades förslag arrendatorn tillförsäkrade rättighet skulle af honom kunna missbrukas, så att biträde påkallades vid jemförelsevis allt för obetydliga arbeten.

12:te punkten. I öfverensstämmelse med den af Kollegium vid 2:a och 3:e punkterna af grunderna för förvaltningen af Kronans fastigheter uttalade mening hemställes i underdånighet, att här ifrågavarande punkt måtte ändras så, att arrendatorn icke berättigas att å arrenderade området fälla något växande träd utan föregången behörig utsyning.

I syfte att inskränka den enligt komiterades förslag i denna punkt åt arrendatorn medgifna afverkningsrätt yttra sig äfven Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar samt Göteborgs och Bohus län, Landshöfdinge-Embetet i Stora Kopparbergs län och Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité.

26:te punkten. Enligt komiterades förslag skulle afträdande arrendatorn, som borde tillförbindas dels att året innan egendomen afträdes, efter trädesjordens omsorgsfulla brukning och gödsling, beså densamma med ren och strid vintersäd (rättare höstsäd) och att samma år utså klöfver- och gräsfrö samt dessutom verkställa höstplöjning, allt på sätt förslaget närmare föreskrifver, och dels att vid egendomens afträdande till efterträdaren lemna vârfoder af hö och halm till den myckenhet, som efter gårdens storlek i kontraktet bestämmes, visserligen af tillträdaren undfå betalning för utsäde af såväl höstsäd som sista årets klöfver- och gräsfrö, men deremot icke vara berättigad till någon ersättning för det å jorden nedlagda arbete, för gödselns utförande på åkern eller för det aflemnade vârfodret. Lika med hvad en komitéledamot i särskild mening (pag. xxii) yttrat hafva deremot ej mindre Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Jemtlands och Westerbottens län, än ock Landtbruks-Akademien förvaltningskomité tillstyrkt, att tillträdaren måtte åläggas att utgifva ersättning äfven i sistberörde hänseende; hvilket jemväl Kollegium för sin del anser ändamålsenligt, emedan denna ersättning, som lämpligen synes böra utgå efter mätesmäns bestämmande, dock så att värdet å vârfodret icke i något fall må sättas högre än gällande markgångspris, kunde lämpas efter det verkställda arbetets och det aflemnade fodrets beskaffenhet samt afträdaren derigenom finna sig manad att aflemna godt foder och nedlägga större omsorg, än eljest, vid arbetets verkställande; hvarföre Kollegium i underdånighet hemställer, att i öfverensstämmelse härmed komiterades förslag måtte ändras.

27:de punkten. Med föranledande af väckt förslag till ändring af Kongl. Kungörelsen den 4 Maj 1827, angående beräkning och fördelning af den ersättning, som boställsinnehafvare i anledning af verkställda egoskiften för husflyttning, odling, hägnad, dikning, ståndskog eller plantering kunna erhålla eller få vidkännas, har Kollegium den 30 Oktober 1874 och den 22 Oktober sistl. år afgifvit underdåniga utlåtanden i

fråga om disposition af vid laga skifte boställe tillerkända skogsliqvidsmedel, hvilka utlåtanden Kollegium härvid får i underdånighet åberopa.

28:de punkten. Jemlikt föreskrift i Kongl. Kungörelsen den 17 December 1799 ålägges arrendator i de af Kollegium utfärdade arrende-kontrakt att, när inkräktning eller åverkan å de arrenderade egorna förmärkes, derom underrätta Kongl. Maj:ts Befallningshafvande; och synes som om äfven i komiterades förslag ordet "kronobetjeningen" borde utbytas emot "Konungens Befallningshafvande", emedan härigenom är att förvänta större säkerhet därför, att behöriga åtgärder i anledning af den gjorda anmälan varda vidtagna.

34:de punkten. Det af Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité gjorda förslag om tillägg vid denna punkt af orden "samt förse Kronans ombud vid deras besök med nödigt husrum äfvensom med skjuts, i fall sådan äskas", finner Kollegium sig böra biträda, dock så, att betalning för den erhållna skjutsen erläggges.

Derest, såsom Kollegium vid 33:dje punkten af förslaget till grunder för förvaltningen af Kronans fastigheter hemställt, laga syner äfven hädanefter komma att af kronofogde med biträde af två nämndemän förrättas å den för statsverkets omedelbara räkning utarrenderade fasta egendomen, torde hafva förfallit hufvudsakliga skälet för den af komiterade, sid. 109, gjorda framställning, att underdomarne vid all handläggning af ärenden, rörande omförmälda, enligt komiterades åsigt efter privaträttsliga grunder förvaltade egendom, måtte vara berättigade till ersättning och löser, såsom om egendomen vore enskild man tillhörig.

Hvad slutligen angår frågan, på hvilka vilkor för odling tjenlig, Kronan tillhörig mark i de Norrländska länen hädanefter må till en-

skilde upplåtas, hafva komiterade, med afseende å dels afvittringens framskridande äfvensom redan verkställda undersökningar och meddelade beslut, angående dispositionen af de vid afvittringen uppkomna öfverloppsmarkerna, dels nybyggesväsendets ställning för närvarande och den utredning, hvarför detsamma under senaste tiden gjorts till föremål, kommit till den åsigten, att de för fullgörande af sitt uppdrag härutinnan borde hufvudsakligen fästa sig vid förhållandena inom Westerbottens och Norrbottens läns lappmarker samt uttala sig egentligen öfver frågan om beviljande af skogsanslag åt nybyggen, som framdeles kunde anläggas, och öfver hvad dermed egde gemenskap; och hafva komiterade med denna åsigt rörande omfattningen af det erhållna uppdraget, efter redogörelse ej mindre för den ställning i fråga om rätt till skog, som genom Kongl. Förordningen den 29 Juni 1866 och Kongl. Afvittringsstadgan den 30 Maj 1873 gifvits dem, hvilka erhållit tillåtelse till nybyggesanläggning, än äfven för de åtgärder för kronoparkers afsättande inom lappmarkerna, som enligt Kongl. Brefven den 24 Oktober 1871, den 2 Februari 1872 och den 30 Oktober 1874 blifvit vidtagna och hvarigenom redan en bestämd gräns för nybyggesanläggningar blifvit uppdragen, — vidare yttrat, bland annat, att en nybyggare i lappmarkerna, hänvisad uteslutande till de inegor, som kunde blifva åt honom insynade, icke vore i stånd att lifnära sig och familj, än mindre motse den möjlighet af förkofran, som vid allt arbete vore en mäktig häfstång; hvarföre, då härtill komme, att tillförsäkrandet åt nybyggaren af dess behof af mulbete för kreaturen och vedbrand samt ännu mera rättigheten att hugga något visst antal träd årligen på angränsande kronopark skulle innebära en afvikelse från de grundsatser om oblandad eganderätt, hvilkas riktighet allt mera erkändes, och då ett fullkomligt afslutande eller afbrytande af all nybyggesanläggning i lappmarken äfven vore ganska betänkligt, komiterade, som ej heller funne sig föranåtna att föreslå någon inskränkning i den enligt 1873 års afvittringsstadga belöpande områdestilldelning, utgörande för vanligast förekom-

mande $\frac{1}{8}$ mantal 625 till 2,500 qvadratref, ansett, att nybyggen med rätt till skogsanslag äfven hädanefter må i sammanhang med afvittringen i lappmarkerna kunna anläggas, men hemställa dervid om vissa ändringar af föreskrifterna i Kongl. Förordningen om kronoparkers bildande den 21 December 1865 och nyssberörda afvittringsstadga, såsom af betänkandet närmare inhemtas.

Uti komiterades sålunda afgifna yttrande instämma Landshöfdinge-Embetet i Norrbottens län och till hufvudsaklig del äfven Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Westerbottens län, hvaremot Skogs-Styrelsen och Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité anse, att anläggning af nybyggen med skogsanslag hädanefter icke må beviljas.

Af hela Norrland återstå för närvarande oafvittrade allenast Norrbottens och Westerbottens läns lappmarker samt Pajala socken i förstnämnda län, för hvilken socken, hvarest afvittringen äfvenledes torde vara i det närmaste afslutad, Eders Kongl. Maj:t genom nådigt Bref den 17 Mars detta år medgifvit, att hvarje helt mantal må tilldelas från femtusen till tjugutusen qvadratref inegor, skog och utmark samt i förhållande derefter för mindre hemmantal, allt efter markens beskaffenhet och godhet, dock att en fjerdedel af skogsanslaget skulle afsättas till en eller flera för socknen samfälda häradsallmänningar; och då äfven undersökningar om användande af Kronans öfverloppsmarker redan, enligt hvad komiterade uppgifvit, försiggått inom alla de afvittrade orterna, hvarvid, såvidt för Kollegium ännu är känt, blott en ringa del af dessa öfverloppsmarker kommit i fråga att såsom nybyggen disponeras, så följer häraf, att de vilkor, hvarunder för odling tjenlig, Kronan tillhörig mark i de Norrländska länen anses hädanefter böra åt enskilde upplåtas, ega betydelse egentligen endast för nämnda lappmarker. Inom desamma finnas enligt 1875 års mantals- och taxeringslängder tillsammans 1,446 hemman, svarande för $349\frac{3}{4}$ mantal eller i medeltal hvarje hemman för icke fullt $\frac{1}{4}$ mantal. Dessa hemman åter äro fördelade i 3,061 brukningsdelar, så att på hvarje sådan del belöper i

medeltal närmast $\frac{1}{3}$ mantal eller något mindre än $\frac{1}{3}$ mantal, som enligt komiterades uppgift skulle utgöra det inom lappmarkerna vanligast förekommande hemmantalet.

Med afseende å angelägenheten af att skogarne vårdas på ett fullt ändamålsenligt sätt och då skogsprodukter numera ega det värde, att de torde kunna med fördel tillgodogöras äfven å de mera otillgängliga trakterna af lappmarken, synes vid afvittringen böra i främsta rummet tillses, att all den mark, som lämpligen och utan förnärmande af enskildes rätt kan såsom kronopark förvaltas, varder för sådant ändamål under kronans omedelbara vård bibehållen; men då det likväl med all sannolikhet kommer att uppstå jemte annan till odling tjenlig mark mindre skogstrakter, som för kronan icke ega något synnerligt värde; då den bofasta befolkningens tillväxt, hvars vigt ej lärer förnekas, icke enligt Kollegii tanka kan annorledes, än genom anläggning af nybyggen med stadgad besittningsrätt, på något verksamt sätt befrämjas; då, på sätt komiterade anfört, nybyggesanläggningar utan skog och tillräckligt mulbete för nybyggarens kreatur icke torde kunna ega bestånd, och då upplåtelse af odlingsmark med rätt för all framtid till mulbeten och skogsfång å angränsande kronoparker, ej heller synes på något vilkor böra ske, så anser Kollegium, att nybyggesanläggningar med skogsanslag i mån af tillgång enligt gällande afvittringsstadga äfven hädanefter må medgifvas, dock utan att dessa upplåtelse få i någon mån inverka på kronoparkernas storlek eller läge. Som emellertid dylika upplåtelse i sammanhang med afvittringen bero på derom i behörig tid gjorda ansöknings, är det antagligt, att jemte den mark, som under nämnda förättning blifvit till kronoparker afsatt, skola uppkomma odisponerade trakter eller så kallade öfverloppsmarker, hvilka kunna företrädesvis vara lämpliga att åt enskilda på nyssangifna vilkor upplåtas; och upplåtelse af nybyggen synes för den skull, såsom komiterade (sid. 125) jemväl antydt, äfven efter afvittringen böra ifrågakomma, dock icke såsom regel utan efter Eders Kongl. Maj:ts nåd. bestämmande, sedan genom under-

sökning i föreskrifven ordning blifvit utrönt, att samma öfverloppsmarker icke skulle med större fördel för det allmänna kunna af kronan bibehållas för att såsom kronoparker förvaltas. Med den ändring af komiterades förslag, hvartill dessa erinringar föranleda, hemställer Kollegium i underdånighet, att detsamma måtte vinna Eders Kongl. Maj:ts nådiga godkännande.

Datum å Kongl. Kungörelsen, angående förbud af nybygges anläggning i lappmarken, uppgifves genom misskrifning å sidan 115 i betänkandet till den 19 December, i stället för den 19 April 1872; och, såsom skogsstyrelsen äfven anmärkt, hafva komiterade vid redogörelse (sid. 117) för innehållet af 3 §. af Kongl. Förordningen den 21 December 1865, angående kronoparkers bildande, förbisett den förändring, som denna §. undergått genom Kongl. Kungörelsen den 18 September 1874.

De nådiga remisserne å Skogs-Styrelsens och Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komités i ärendet afgifna underdåniga utlåtanden återställas härhos i underdånighet, hvarjemte protokollsutdrag, innehållande af Kollegii ledamöter vid målets handläggning yttrade särskilda meningar, bifogas; och Kammar-Kollegium framhärdat med djupaste vördnad, trohet och nit

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste tropligtigste
tjenare och undersåter

TÖNNES HELLM. WRANGEL.

CARL AUG. FEHR.

FR. BERGSTRÖM.

S. BORGSTRÖM.

F. TH. BILLBERGH.

ALB. ANDERSON.

FR. M. SIVARD.

C. J. Hassell.

Stockholm den 26 Oktober 1876.

Utdrag af Kongl. Maj:ts och Kammar-Kollegii protokoll, hållet i
Stockholm den 26 Oktober 1876.

Närvarande:

Herr t. f. Presidenten och Riddaren, Grefve WRANGEL,
Herrar Kammarråden och Riddarne FEHR,
BERGSTRÖM,
BORGSTRÖM,
BILLBERGH
och ANDERSON,
Adjungerade ledamoten, Kamereraren och
Riddaren SIVARD.

S. d. fortsattes och afslutades öfverläggningen i det den 23, 24 och 25 dennes förekomna mål angående dels ordnande af förvaltningen af Statens fastigheter och dels upplåtande till nybyggen af mark i Norrland; och beslöts nu underdånigt utlåtande till Kongl. Maj:t af det innehåll registraturet utvisar.

Följande från beslutet i mer eller mindre mån skiljaktige meningar yttrades, nemligen

af Herrar Kammarråden ANDERSON och FEHR:

»27:de punkten. I hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala län i sitt underdåniga yttrande anført, anse vi, då arrendatorn dör, att hans sterbhusdelegare alltid böra hafva rätt att behålla arrendet, så länge de fullgöra arrendevilkoren och därför ställa behörig säkerhet samt att sterbhusdelegarne endast böra

åligga att inom sex månader efter dödsfallet hos Kronogodsförvaltningen uppgifva den person, som sköter egendomen och till hvilken förvaltningen har att vända sig i frågor, som egendomen röra.

Om Kongl. Maj:t i nåder gillar denna åsigt, hemställa vi underdånigst att 29 punkten i de af Komitén föreslagne allmänna vilkor vid kronoarrenden må i öfverensstämmelse härmed ändras.»

af Herr Kammarrådet **BORGSTRÖM**:

»1:sta och 4:de punkterne. Då, enligt komitterades förslag, den myndighet, åt hvilken förvaltningen af kronans arrendegods updrages, och som jag anser kunna benämnas Domän-Styrelse, skall ega bestämma kulturplaner för dessa egendomar, och Kronan dessutom kan komma att till vissa betydligare förbättringar å desamma lemna understöd, kan jag ej biträda Kollegii mening, att något stadgande om belöning åt en kronans arrendator för verkställda dylika förbättringar å den arrenderade egendomen är behöfligt; men skall sådan belöning ega rum, synes den mig böra hellre bestämmas i penningar, på sätt godsegaren **ODELBERG** föreslagit, än bestå i arrendetidens förlängning på ett bestämdt antal år, hvilken, jemte det den skulle vålla den af Kollegium anmärkta olägenhet och mången gång blifva en alltför stor uppoffring för kronan, innebure en uppmaning till arrendatorn att under återstående arrendetiden utan vidare förbättringar draga all den nytta af egendomen, arrendekontraktet medgifver, en uppmaning, som åtminstone flertalet af de arrendatorer, hvilka åtkommit arrenderätten genom öfverlåtelse, sedan de förbättringar, som borde belönas, redan skett, nog komme att ställa sig till efterrättelse».

af Herrar Kammarråden **BERGSTRÖM** och **FEHR**:

»7:de punkten. Ehuru vi instämma med Kongl. Kollegii pluralitet uti dess underdåniga tillstyrkande angående formen för inhemtande af Landtbruksinspektörens och de utaf Hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedda mäns yttrande öfver arrendeanbudet kunna vi icke dela

pluralitetens mening, att någon offentlig auktion icke bör hållas, utan anse, lika med Landtbruks-Akademiens förvaltningskomité, Landshöfdingembetet i Nyköpings län samt Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötlands och Elfsborgs län, att jemte de skriftliga böra äfven muntliga anbud få afgifvas, innan de förra öppnas, och således den hittills följda ordningen vid utarrendering afven hädanefter i allmänhet vara gällande. Den af Komitén föreslagna åtgärd, att blott skriftliga anbud skola emottagas försvårar i icke ringa grad allmänhetens deltagande i täflan om arrendet, och det kan icke nekas att högsta arrendesumman utrönes bäst genom auktion. Den allmänna regeln torde böra blifva att högsta arrendeanbudet antages, så vida inroparen aflemnat godkänd borgen eller annan antaglig säkerhet och i öfrigt eger de för en arrendator nödiga kvalifikationer.

12:te punkten. Om verkligen felaktiga uppgifter förekomma i de handlingar, hvilka före arrendets ingående för upplysning om utbudna egendomen tillhandahållas, kan det ingalunda vara med Statens värdighet öfverensstämmande att vägra en arrendator all rätt till skadestånd. Skulle egokartan t. ex. utmärka att åkerjordens areal är betydligt större än i sjelfva verkligheten och en spekulant i förlitande på kartans riktighet gjort sitt anbud bör ett sådant på offentlig handling grundadt misstag ej tillskynda honom någon förlust, och då den enskilde i sådant fall icke kan undgå att lemna ersättning, bör Staten icke heller fritagas derifrån. För vår del kunna vi icke finna att de motiver för ett dylikt stadgande Komitén anfört äro för rättsmedvetandet fullt tillfredsställande, och enär anledning till grundade anmärkningar i berörde måtto icke torde förekomma, derest öfriga af Komitén föreslagna föreskrifter iakttagas, biträda vi den mening en af Komiténs ledamöter, Herr VON MÖLLER i sin reservation uttalat och hvari Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala, Göteborgs och Bohus, Wermlands och Elfsborgs län instämt, och tillstyrka derföre att denna punkt må från förslaget utgå».

af Herr Kamnarrådet BERGSTRÖM:

»I afseende på nybyggens anläggande hafva komiterade föreslagit, att tillåtelse dertill »endast må i sammanhang med afvittringen kunna meddelas, i följd hvaraf senare momentet af 6 §. i Afvittringsstadgan (för Vesterbottens och Norrbottens läns lappmarker den 30 Maj 1873) skulle upphöra att vara gällande». Då nämnde moment medgifver upplåtande af nybyggen på odisponerad mark inom de till odling tjenliga delarne af landet derstädes äfven efter den allmänna afvittringens fullbordande, utan att komiterade i sammanhang med sitt förslag om momentets upphäfvande gjort någon särskild framställning i afseende på nybyggens anläggning efter afvittringens afslutande, synes det som komiterade ansett, att nybyggen icke skulle få upplåtas i Lappmarkerna efter afvittringen. Visserligen yttra komiterade, sid. 125 i betänkandet, att i afseende på de vid afvittring uppkommande öfverloppsmarker de bestämmelser fortfarande skulle tillämpas, som enligt nådiga Brefven den 25 Maj 1860 och den 29 Juni 1866 samt Kongl. Förordningen om Kronoparkers bildande den 21 December 1865 nu gälla med afseende å afvittrade öfverloppsmarker. Men då sistnämnde nådiga Förordning icke handlar om nybyggesanläggningar, helst dylika anläggningar genom nådig Kungörelse samma dag tills vidare förbjödos; då Kongl. Brefvet den 25 Maj 1860 förklarar, att nybyggesanläggningar icke få ega rum på afvittrade öfverloppsmarker intill dess den genom samma nådiga Bref anbefalldes undersökning och reglering för sig gått; och då den, samma dag som nyssåberopade nådiga Bref den 29 Juni 1866, utfärdade nådiga Kungörelse, hvilken åter medgaf, att nybyggen, om dertill lämpliga lägenheter funnos, så väl å Kronans oafvittrade skogar, som äfven å sådana öfverloppsmarker i de norrländska länen, hvilka vid föreskrifven undersökning befunnits till Kronoparkers bildande otjenliga, dädanefter finge åt hugade odlare upplåtas, blifvit, hvad lappmarkerna angår, upphäfd genom Kongl. Brefvet den 13 December 1867 och Kongl. Kungörelsen den 19 April 1872; samt nu, enligt komiterades förslag, senare momentet

af 6 §. i Afvittrings-Stadgan för nämnde lappmarker, som åter igen tillåter dylik anläggning, jemväl skulle upphöra att vara gällande, kan jag ej finna annat än att genom komiterades förslag all nybyggesanläggning i lappmarkerna efter afvittringen skulle förhindras. Sedan nemligen det genom Kongl. Kungörelsen den 21 December 1865 lemnade tillstånd till nybyggesanläggningar blifvit hvad lappmarkerna angår undanröjdt, skulle derest nyssberörde moment i Afvittrings-Stadgan upphäfdes, enligt min uppfattning — så vida ej annorlunda förordnas — vid den undersökning, som efter afvittringen komme att ega rum å dervid afsatta öfverloppsmarker, på grund af gällande föreskrifter endast fråga kunna uppstå att använda dessa marker *antingen* till kronoparker, *eller* till förening med hemman eller byalag, *eller* ock till försäljning under skatterätt mot skogsränta.

Till en sådan inskränkning i användandet af ifrågavarande vidsträckta områden synes icke skäl förefinnas. Visserligen anser äfven jag de till skogsskötsel lämpliga trakter i Norr- och Vesterbottens läns lappmarker, som icke behöfvas för äldre hemman, böra i första rummet användas till kronoparker; men då så ofantliga områden, som lappmarkerna icke helt och hållet kunna vara tjenliga eller med fördel användas till skogsskötsel eller af Kronan tagas under omedelbar vård, utan säkerligen jemväl innehålla trakter, som heldre kunna och böra användas till nybyggen, synas dylika tillfällen till odling och bosättning icke böra lemnas obegagnade eller betagas hugade nybyggare.

Då enligt Afvittrings-Stadgorna den 8 December 1820 och den 10 Februari 1824 afvittringsförrättningar verkställdes i de norrländska länen utom lappmarkerna, var icke någon fråga väckt om afsättande af kronopark derstädes, utan dervid uppkomna kronoallmänningar och öfverloppsmarker skulle användas antingen till nya hemmansanläggningar eller tills vidare upplåtas till mulbete mot smörränta. När derföre Kronan beslöt, att för sig bibehålla och för framtiden bevara de skogsmarker, som efter afvittringen återstode och kunde såsom sammanhängande

kronoskogar med fördel ställas under allmän förvaltning till regelbunden hushållning, vore så väl en sådan undersökning, som föreskrefs i nådiga Brefvet den 25 Maj 1860 och derefter utkomna författningar, som ock förbud mot nybyggesanläggningar under tiden tills undersökningen försiggått, nödvändiga; men sedan undersökningen blifvit verkställd i nedre landets socknar, har ock det vilkorliga förbudet mot nybyggesanläggningar så väl å oafvittrade skogar, som å öfverlappmarker, enligt Kongl. Kungörelsen den 29 Juni 1866 blifvit upphäfdt.

I de två nordligaste länens lappmarker åter synes en sådan undersökning efter afvittringen icke vara lika behöflig; der har nybyggesanläggning redan jemlikt Kongl. Brefvet den 13 December 1867 och Nådiga Kungörelsen den 19 April 1872 tills vidare blifvit förbjuden; der kan enligt Nådiga Förordningen den 21 December 1865 och Kongl. Kungörelsen den 18 September 1874 Kronopark afsättas före afvittringen, — hvilket också skett, — och skall ovilkorligen en dylik undersökning, som ofvan nämndes, vid sjelfva afvittringen ega rum; och der kommer slutligen kronans rätt och skogsintresset att under afvittringen bevakas af vederbörande skogstjensteman, som bör icke allenast tillse, att den mark, hvilken med jemförelsevis färre odlingslägenheter är till kronopark lämplig, varder såsom sådan inom tjenliga gränser från enskildes egor afskiljd, utan äfven närvara vid de sammanträden, som i fråga om markens fördelning med hemmansegarne hållas. Vid sådant förhållande måste man väl med säkerhet kunna antaga, att den mark, som företrädesvis är till kronopark tjenlig, och ej på grund af äldre anspråk bör tillkomma gamla nybyggen och hemman, till det hufvudsakligaste antingen redan före eller under afvittringen i lappmarkerna kommer att till förstnämnde ändamål användas. Till en förnyad undersökning efter afvittringen af samma tjenstemän, som nyligen förut verkställt en dylik af öfverlappsmarker, hvilka måhända dervid ej funnits böra till kronoparker användas, torde sålunda, såsom förut är anfördt, icke samma skäl kunna anföras, som föranledde 1860 års Nådiga Bref, utan synes de vid

afvittringen uppkommande öfverloppsmarker så mycket heldre kunna och böra användas till det ändamål, för hvilket de bäst passa, som numera, sedan uppmärksamheten är väckt, en noggrannare undersökning och pröfning i hvarje särskildt fall, än förut lärer egt rum, efter vederbörandes hörande otvifvelaktigt kommer att föregå beslutet om markernas användande. En förnyad allmän undersökning på en gång af kronoöfverloppsmarkerna efter afvittringen skulle dessutom blifva både långvarig och kostsam samt måhända likväl då enskilda fall sedermera förekomma finnas ofullständig.

Skulle dock af andra orsaker, såsom svårigheten att under afvittringen vinna fullständig kännedom om alla de spridda trakterna på de stora vidder, hvarom här är fråga, eller om deras lämplighet för det ena eller andra ändamålet, eller att före afvittringens avslutande erhålla vissnet om hemmans och nybyggens gränser m. m., en undersökning af öfverloppsmarkerna i ett sammanhang efter afvittringen pröfvas böra ega rum, så synes dock bestämdare föreskrifter, än hänvisning till de delvis upphädda och under öfverläggningar i Kongl. Kollegium derföre olika tolkning underkastade författningar böra meddelas. I hvilketdera fallet som helst, antingen undersökning kommer att efter afvittringen i lappmarkerna ega rum eller icke, anser jag, att nybyggesanläggningar derstädes såsom i senare mom. af 6 §. i Afvittrings-Stadgan bestämmes, må fortfarande ega rum och afstyrker derföre komiterades förslag att samma moment må upphävas.»

af Herr Kammarrådet FEHR:

»4:de punkten. Om den af Komitén i 11 punkten uttalade åsigt, att arrendeafgiften skall alltid vara i penningar bestämdt, icke varder godkänd, utan i stället stadgas att arrendet bör utgå i spanmål och erläggas efter tioårigt medelmarksgångpris, hvilket jag för min del finner vara för Staten fördelaktigast, med afseende å penningens, efter hvad erfarenheten visat allt mer fallande värde, håller jag före att utsträckning af arrendetiden för Kronan tillhörig jordegendom till 25 à 30 år, sedan

nu mera optionsrätten kan anses hafva i allmänhet upphört, vara så väl för Staten som för arrendatorn till gagn, och jag åberopar i underdånighet i sådant afseende hvad jag yttrat vid afgifvande af Kongl. Kollegii underdåniga utlåtande den 5 Mars 1858 i fråga om förkortning af tiden för utarrendering af vissa Statens egendomar.

11:te punkten. Härvid åberopas underdånigst hvad vid 4:de punkten rörande arrendeafgiftens bestämmande i spanmål blifvit yttradt.»

samt af Herr t. f. Presidenten:

»Innan jag ingår i yttrande öfver de särskilda punkterna af komiterades förslag till ordnande af förvaltningen af Statens fastigheter, anser jag mig böra betrakta sjelfva principfrågan, huruvida Staten bör under egen förvaltning bibehålla dessa fastigheter, eller om den bör låta dem, med vissa af Statens eget ändamål påkallade undantag, öfvergå under enskild eganderätt, och på hvilka vilkor detta då må böra ske.

Det hör nemligen, på sätt Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län antydt, ingalunda till Statens uppgift att deltaga i någon enskild vare sig jordbruks- eller annan näring, utan att lemna dem fria åt folkets utöfvande och endast skyddande stå öfver dem i den mån de äro med de allmänna samhällsändamålen förenliga, eller hämmande inverka derpå för så vidt de kunna med dessa ändamål komma i strid. Att Staten äfven tid efter annan insett, erkänt och tillämpat denna sanning bevisas t. ex. deraf, att den för längesedan upphört att för egen räkning bedrifva bergsbruk och åtnöjt sig med att beskatta denna näring. Man ser ock af komiterades betänkande sid. 32, att det vid 1809 och 1810 årens riksdag var fråga om att tillämpa samma princip för Statens jordbruksfastigheter, i det att Rikets Ständer då "funno med Statens sanna fördel mest öfverensstämmande att åt enskilde öfverlåta eganderätten till kronogodsen, emedan dessa allenast derigenom kunde tillförsäkras den högsta odling och Staten sålunda medelbart den högsta vinst". På grund häraf fattade Ständerna då ock det beslut, att kungs-

och kungsladugårdar, i den mån de blefve lediga, borde till den mestbjudande på offentlig auktion försäljas till skatte i större eller mindre delar, ehuru detta beslut då icke af Kongl. Maj:t godkändes. Den försäljning af kronogods, som under Konung Gustaf II Adolfs och Drottning Kristinas regeringar i stort egde rum, var icke oriktig eller skadlig i sig sjelf, ty såsom Sveriges störste statsman då yttrade, sköttes godsen af de privata bättre än af Kronan, utan genom de vilkor, som vid försäljningen fästades, och hvarigenom bland annat Statens årliga inkomster på ett betänkligt sätt förminskades. Men kan detta förekommas eller ersättning därför på annat sätt beredas, så inser jag för min del icke någon nytta af att Staten i sin egen hand och under egen förvaltning bibehåller en ofantlig jordegendom endast för att genom utarrendering bidra till statsinkomsterna, hvarigenom Staten dels belastas med ett ganska betydande förvaltningsbestyr, som i sin mån genom deraf härrörande kostnad minskar denna fördel, dels måste kontrollerande inblanda sig i en mängd personers, nemligen dess arrendatorers, enskilda hushållning, i stället för att lemna all jordbruksnäring i landet fri, liksom andra näringar, under Statens hägnande lagar. Det är så mycket mera skäl i min tanke att nu vidtagna förändrade åtgärder med kronogodsen, ledande till deras försäljning, som efter det Staten öfvergifvit principen att med boställen förse de till civil- och militiestaterna hörande embets- och tjänstemän, endast sådana boställen skulle komma att, enligt hvad komiterade uppgifvit, till statsverket indragas till ett antal af icke mindre än 2,644 och således öka de redan under dess omedelbara förvaltning ställda 803 och de från Serafimerordensgillet dit öfvergående 426 fastigheterna till en totalsumma af 3,873 särskilda egendommar med ett beräknadt taxeringsvärde af 57,455,566 Kronor. Att Staten icke under egen förvaltning bör bibehålla en sådan jordmassa, då den icke för statsbestyren erfordras eller för särskilda samhällsändamål användes, utan är att hänföra till hvad komiterade kallat "privatdomäner", är för mig klart, och jag vågar därför i djupaste under-

dånighet hemställa, huruvida icke Kongl. Maj:t först täcktes taga i nådigt öfvervägande frågan om försäljning af dessa jordegendomar, antingen såsom förr brukat ske till skatte med åsatt ränta, eller till frälse på sätt vid 1874 års riksdag beslutits för åtskilliga mindre kronohemman och lägenheter; för hvilken händelse jag tager mig friheten här nedan i lika underdånighet framställa mina tankar i afseende på tid och sätt för egendomarnes försäljning samt köpeskillingarnes användande, men först angifva de undantag, hvilka derifrån torde böra ega rum.

Man kunde väl anse, att då dessa undantag icke inbegripas under de af komiterade till utarrendering afsedda privatdomäner, något yttrande derom här icke skulle erfordras; men då det torde vara af vigt att göra sig reda för, att och hvarföre Staten skulle bibehålla vissa fastigheter, men försälja andra, vill jag här anföra dem, helst det torde komma i fråga att öka antalet af de för särskilda ändamål bibehållna fastigheterna med några af dem som eljest skulle komma att försäljas eller, enligt komiterades förslag, utarrenderas. De fastigheter, hvilka efter min tanke böra från försäljning för Statens räkning undantagas äro:

1:o *Kongl. lustslott och parker.* Då dessa egendomar äro afsedda och disponerade för den Kongl. familjens trefnad och nytta samt bidraga till landets prydnad, lärer någon vidare motivering för deras bibehållande icke erfordras.

2:o *Skogar.* Vore skogshushållningen inom landet sådan den borde vara, d. v. s. besinnade enskilde egare af skogsegendomar mera allmänt, att skogen är dem anförtrodd för att tjena till nytta icke allenast för den nuvarande generationen, utan ock för de tillkommande; så behöfde Staten icke ega eller förskaffa sig några skogar. Men då nu förhållandet beklagligen är motsatt, så att skogsegare ofta icke hafva något angelägnare än att genom skogarnes utrotande förskaffa sig den största möjliga penningevinst för ögonblicket, obekymrade om deras barn och barnbarn komma att lida brist på de oumbärligaste lifsför-

nödenheter, byggnadsvirke och bränsle, samt om hela landet deraf lider i klimatiskt hänseende genom saknad skydd mot stormar, torka och vattuflöden; då är det af största vikt, att åtminstone Staten tager vara på de skogar den ännu eger och om möjligt söker att öka dem, på det att dels genom deras ändamålsenliga skötsel och vård ett föredöme fortfarande måtte gifvas åt de enskilde till en sansad och sannt fördelaktig skogshushållning, om några af dem ännu kunna väckas till besinning af deras pligt i afseende på behandlingen af denna dyrbara egendom, dels tillgång i nödens stund måtte finnas för allmänheten att köpa sina förnödenheter af virke. Härvid bör Statens förnämsta ögonmärke icke vara, på sätt i komiterades betänkande sidd. 15 och 16 anföres, att söka bereda sig stor finansiell vinst till förökande af statsinkomsterna, grundad på ett deltagande i virkeshandeln och alltså ett ingripande i näringarne, hvilket såsom sådant utgör ett afsteg från Statens ändamål; tvärtom måste det för fosterlandsvännen alltid kännas sorgligt när man vid auktioner förtvifladt slites om virket från kronoskogarne för att skydda sig för köld och bostadsbrist, och han skulle i stället glädja sig om det komme derhän, genom förbättrad hushållning med de enskilda skogarne, att detta virke dervid för måttliga priser komme den mindre bemedlade och fattige till godo. Men sådana förhållandena nu äro, anser jag af nu anförda skäl det vara angeläget, att vid försäljning af Statens fastigheter i allmänhet icke mera af skogen må med köpet åtfölja än för egendomens husbehof erfordras, utan der betydligare skog densamma tillhör, som förtjenar och lämpar sig till att genom Skogs-Styrelsens försorg såsom kronopark förvaltas och vårdas, detta skogsområde dertill afsättes och alltså från försäljning undantages.

3:o *Landbruksinstituten.* Om Staten, såsom jag sökt visa, icke bör befatta sig med landtmannanäring i stort och för eget förvärf, så ligger det deremot fullkomligt inom dess ändamål att bereda tillfälle till teoretisk undervisning, förenad med praktisk öfning, åt dem af samhällets medlemmar, som vilja egna sig deråt. Sådana undervisningsanstalter

äro lika angelägna för denna näringsgren som universiteten och elementarläroverken för den lärda och embetsmannabildningen samt speciella instituter för undervisning i de tekniska yrkena. Erfarenheten har jemväl visat, att om undervisningen i landtbruket öfverlemnas åt den enskilda omtanken, såsom vid det första landtbruksinstitutet på Degeberg, så saknas all säkerhet för dess fortfarande bestånd, emedan den landt-egendom, som för ändamålet erfordras, ej kan dertill för all framtid påräknas. Också har Staten till landtbruksinstitutur redan upplåtit trenne kungsgårdar: Ulltuna, Wäderbrunn och Alnarp, hvarvid icke allenast teoretisk och praktisk undervisning meddelas i landtbruket, utan hvarmed ändamålet ock är att genom jordens rationela skötsel, förenad med ett sansadt och försigtigt användande af nya jordbruksmetoder, uppdrifva egendomarne till högsta möjliga afkastning på det att de må tjena till föredömen för landtbruket i orten, äfven i afseende på bebyggande, kreatursskötsel, användande af redskap m. m. Huruvida antalet af dessa landtbruksinstitutur kan behöfva ökas med flera i särskilda landskap, lämpade efter orternas olika klimat, jordmån, naturliga tillgångar och deraf följande tjenligaste hushållningssätt, derom vågar jag icke fälla något omdöme, som det rätteligen torde tillhöra Kongl. Landtbruks-Akademien att afgifva; men om sådant skulle anses nyttigt, hvilket icke synes osannolikt, helst de flesta lägre landtbruksskolor nu äro anlagda å enskildes jord, lära några af Statens egendommar, i den mån de blifva arrendelediga, böra dertill anslås och således för dess räkning i sådan egenskap bibehållas.

4:o *Stuterier*. Icke allenast för kavalleriregementenas behof och för att vid inträffande krig vara oberoende af utländningen, böra sådana inom landet finnas, med understöd af tillräcklig jordegendom till foder och bete åt hästarne, såsom förhållandet nu är med Strömsholm, Ottenby och Flyinge, utan ock för att åt landets invånare bereda tillgång till bibehållande af goda hästracer och till deras förbättrande, hvilket för enskilde eljest blefve svårt att åstadkomma, enär fortplantningen af häst-

kreatur för dem i allmänhet skulle medföra för dryga kostnader emot hvad de för andra husdjur behöfva vidkännas, och Staten derföre företrädesvis bör åtaga sig detta bestyr. Om och i hvad mån stuteriernas antal kan behöfva ökas, tillhör Kongl. Stuteri-Öfver-Styrelsen att bedöma, för hvilken händelse en eller annan af Statens egendomar kan behöfva dertill ytterligare tagas i anspråk.

Utom dessa fyra slags jordfastigheter kan jag icke finna eller förstå, att några flera böra och behöfva för Statens räkning bibehållas, och får derföre till Kongl. Maj:ts nådiga bepröfvande i underdånighet hemställa, om icke all den Kronans fasta egendom, som ej är till visst statsändamål anslagen och i följd deraf antingen till omedelbart begagnande upplåten eller ställd under särskild embetsmyndighets vård, såsom förhållandet är dels med de egendomar af ofvannämnda fyra slag, hvilka redan finnas, och komme att blifva med dem, hvarmed de, efter behörig undersökning, kunde komma att förökas, dels med de vissa allmänna inrättningar, såsom Upsala akademi, Danviks hospital m. fl. tillhöriga hemman och lägenheter, hvilka till större delen under frälserätt besittas, helst bör för statsverkets räkning under enskild eganderätt försäljas. I afseende på villkoren för denna försäljning torde ungefär enahanda föreskrifter böra utfärdas, som Kongl. Maj:t genom nådig proposition den 6 Mars 1874 föreslagit och Riksdagen i underdånig skrifvelse den 11 påföljde Maj antagit för de då till försäljning ifrågakomna mindre hemman och lägenheter, nemligen att egendomarne, efter fränskiljande af den skog, som kan böra till kronopark afsättas, skola, i den mån derom gällande arrendekontrakter, efter uppsägning eller eljest, närna sig sitt slut, under iakttagande af de föreskrifter Kongl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, på offentlig auktion till den högstbjudande försäljas; att köpare, som sådant åstundar, må ega att, efter derom vid auktionen gjord anmälan, inbetala köpeskillingen under loppet af sex år med en sjettedel årligen, så vida han för fullgörandet deraf vid auktionstillfället ställer säkerhet; att högsta anbudets antaglighet kommer att underställas

Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, samt att försäljningen antingen sker till fräse, såsom för nyssnämnda mindre kronoegendomar föreskrifvits, eller till skatte mot ränta, som i de aldraflest fall redan är nu ifrågavarande egendomar åsatt, och för de få öfriga bör i behörig ordning åsättas, att efter behörig omsättning och förenkling utgöras enligt de i Kongl. Förordningen den 23 Juli 1869 föreskrifna grunder. Men som Riksdagen med rätta varit angelägen derom, att de medel, hvilka genom försäljning af Statens fastigheter komma att inflyta, icke användas till löpande utgifter, och derföre i afseende på de till försäljning år 1874 afsedda 174 snärre egendomar, hvilkas taxeringsvärde icke uppgick till mera än 468,030 Kronor, förordnat, att köpeskillingarne skola ställas till Riksdagens förfogande för att användas till inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark, för hvilket ändamål de skulle levereras till Riksgäldskontoret och der särskildt bokföras intilldess Riksdagen om deras användande dertill fattat beslut; så lærer det vara påtagligt, att när det nu vore fråga om försäljning af 3,873 fastigheter, hvaraf komiterade uppgifvit årliga arrendeinkomsten till 2,879,476 Kr. 14 öre och taxeringsvärdet till 57,455,566 Kronor, försäljningsmedlen derför ännu mindre kunna få förrinna i Statens löpande utgifter, utan att man måste vara betänkt på deras användande på ett sätt, som länder Staten och dess finanser till en lika stadigvarande fördel som de deraf inflytande arrendeinkomsterna nu göra. Att likväl numera, då enligt min åsigt de största och värdefullaste skogar, som tillhöra Statens landtegendomar, borde derifrån skiljas för att särskildt för Statens räkning förvaltas, ytterligare använda den högst betydliga köpeskillingen för dessa egendomar till inköp af skog eller till skogsodling tjenlig mark, och såmedelst nära nog göra Staten till den ende skogsegare i riket, lærer icke vara lämpligt, enär det icke, efter hvad jag förut i underdånighet yttrat, är ur allmän nationalekonomisk synpunkt eftersträfvansvärdt, att Staten inblandar sig i skogsnäringen; utan man måste då vara betänkt på något annat sätt att använda den inkomst, som genom försäljning af Sta-

tens jordegendom inbringas, dock på ett produktivt sätt, hvarigenom räntevinsten deraf för all framtid åt Staten bevaras. Härvid framställer sig för mig följande förhållande: Statens utländska skuld härrör förnämligast, om icke ensamt, af lån, upptagna för anläggning af jernvägar, hvilka löpa med ränta och måste amorteras. Dertill åtgår betydligaste delen af trafikinkomsten. Om nu af de successivt inflytande köpeskillingarne för Statens fastigheter en särskildt bokförd fond under Riksgäldskontorets förvaltning bildas och göres fruktbar till dess försäljningen af fastigheterna blifvit bragt till slut; så hade man vid denna tidpunkt ett samlat kapital af öfver femtio millioner Kronor, hvarmed statsskulden då skulle kunna förminsкас, men man hade i och med det samma ock en ränta deraf motsvarande ökad årlig inkomst af trafiken å Statens jernvägar att för statsbehofven använda, likasom måhända ränteinkomsten af fonden kunde under tiden anslås till ersättning för den bristande arrendeinkomst, som uppstått genom försäljning af förut utarrenderade egendomar. Härigenom vore den farhåga aflägsnad, att köpeskillingen för kronogodsens, om de försåldes, skulle spårlöst försvinna i Statens löpande utgifter, som legat till grund för Riksdagens ofvanåberopade beslut af den 11 Maj 1874 angående försäljning af mindre kronolägenheter.

Må dessa svaga antydningar gälla hvad de kunna till förmån för en förändrad disposition af Statens fasta jordegendom, hvarigenom en vidlyftig och kostsam förvaltningsapparat kunde undvikas, men Statens inkomster dock icke förminsкас, utan blott under annan form utgå. Skulle Kongl. Maj:t i nåder finna dessa mina åsigter vara förtjenta af något afseende, och således i stället för fortfarande utarrendering af nu ifrågavarande hemman och lägenheter, desamma komme att, i den mån nuvarande arrendekontrakter derå löpa till ända, försäljas i den ordning Kongl. Brevvet den 29 Maj 1874 och Kongl. Kollegii derpå grundade Cirkulärbref den 14 Augusti samma år för de mindre kronolägenheterna hufvudsakligen bestämma; så lärer följden deraf komma att blifva, dels

att Kongl. Kollegii inseende icke allenast komme att fortfara öfver de genom dess försorg nu utarrenderade, af komiterade i deras tabell N:o 1 upptagna kronoegendomar samt öfver landtstatens ännu icke indragna boställen (tabell N:o 4), äfvensom öfver de till Landshöfdingelöneregleringsfonden anslagna fastigheter, hvilka väl böra på samma sätt som alla de öfriga behandlas, utau ock enligt Kongl. Brevet den 12 sistlidne Maj från och med nästa år sträcka sig till de hittills under Serafimerordensgillet lydande egendomar (tab. N:o 3); dels att Militieboställsdirektionerna, hvilka enligt komiterades betänkande sid. 4 tills vidare ombesörja förvaltningen för statsverkets räkning af militieboställena (tab. N:o 2), jemväl böra dermed fortfara till dess att alla dessa egendomar hunnit försäljas.

Grunder för förvaltningen af Kronans privatdomäner (fastigheter).

1:sta punkten. I följd af hvad jag här ofvan i underdånighet yttrat skulle en särskild Domän-Styrelse eller Förvaltning af kronogodsen icke erfordras; men skulle dessa gods i stället komma att utarrenderas, så kan väl icke med skäl sägas, såsom komiterade yttrat sid. 80, att Kongl. Kammar-Kollegium skulle genom besörjandet deraf i sin verksamhet förnyckas, enär utarrenderingen af Kronans icke till särskildt ändamål anslagna egendomar hittills alltid tillhört Kongl. Kollegii befattning, men väl att det derigenom skulle komma att med göromål alltför mycket belastas, hvarföre inrättandet af en särskild Förvaltning för detta ändamål då blefve behöflig. Men oaktadt de många beröringspunkter denna Förvaltning komme att få med Skogs-Styrelsen, kan jag ingalunda anse lämpligt, att dessa båda Styrelser sammanslås, och får till de flera grundade skäl Kongl. Skogs-Styrelsen i sitt underdåniga utlåtande deremot anfört lägga det, att då sistnämnda Styrelse, enligt 1 § i sin Instruktion af den 19 November 1869, har till uppgift att verka för befrämjandet

af en ändamålsenlig skogshushållning och jagtvård i riket samt utöfva högsta ledningen af skogsförvaltningen å kronoparker och andra allmänna skogar, förutsätter detta en särskild uppfostran och kännedom af forstväsendet såsom vetenskap jemte intresse derför, som endast undantagsvis äro förenade med de insigter i landtbruket, hvarpå man hos den föreslagna kronogodsförvaltningen gör anspråk, likasom äfven en skicklig jägare och forstman sällan tillika är god jordbrukare. Instämmande i det resultat, hvartill Kongl. Kollegium i detta hänseende kommit, men icke i motiveringen deraf, afstyrker jag derföre i underdånighet alldeles Skogs-Styrelsens uppgående i Kronogodsförvaltningen, hvilken visserligen äfven utan denna förening komme att få tillräckligt att göra.

Men äfven om en särskild Kronogodsförvaltning upprättas är jag tveksam, huruvida den bör vara biträdd af de föreslagna Landtbruks-Inspektörerne med deras Assistenten. Utom det att aflöningen för dessa nya tjänstemän blefve ganska kostsam, har deras antal, sådant det af komiterade föreslagits, af åtskilliga vederbörande ansetts alltför inskränkt och böra ökas till en af hvartdera slaget för hvarje län. Det har alltid tillhört Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länen jemte kronobetjeningen att hafva närmaste inseendet och vården öfver Kronans heinman och lägenheter. Kronofogde upprättar beskrifning deröfver i och för utarrendering och biträdes dervid af landtmätare samt tvenne i landtbruk kunnige män; Kronofogde eller länsman förrättar jemväl alla ekonomiska besigtningar derå samt äfven syner, för så vidt de icke skola af Domare med nämnd verkställas. Dessa åtgärder tillhöra likaledes kronobetjeningen i afseende på hospitalshemman i alla de orter der hospitalssysslomän icke finnas att tillgå. För de till statsverket icke indragna militieboställena deremot upprättas beskrifningarna af Regements-skrifvare och hållas synerna af Auditör. Väl har jag inhemtat, att de förslag till maximi- och minimiarrenden, hvilka af Kronofogde med ofvannämnda biträden upprättats, någon gång varit af beskaffenhet att

hafva måst hos Kongl. Kollegium efter andra grunder omgöras; men detta torde då till en del hafva berott deraf, att de biträdande landtbrukarne icks blifvit med nog urskillning valde, och bör kunna, om Kongl. Maj:ts Befallningshafvande dervid använder större sorgfällighet, förekommas. Sker detta, så synes ett sådant arrendeförslag i de flesta fall kunna med lika gagn upprättas af bemälte förrättningsmän som af de föreslagna landtbruksinspektörerne. Nyttan af dessa skulle egentligen ligga deri, att förslagen till arrendeafgifter skulle blifva af dem uppgjorda efter ett riktigare system och med större erfarenhet; men mången torde anse denna fördel blifva nog dyrköpt medelst tillskapande af en helt ny tjenstemannapersonal. Äfven kan man anse, att då Hospitalssysslomäns, Regimentsskrifvares och Auditörers befattning med beskrifningar, besigtningar och syner å utarrenderade hemman och lägenheter nu skulle upphöra, behöfvas andre tjenstemän för att i deras ställe verkställa dessa förrättningar. Jag föreställer mig dock, att med det stora antal af landtstatstjenstemän, som nu finnes och hvarpå ifrågavarande förrättningar i annat fall skulle öfverflyttas, dessa göromål dock icke komme att i så betydlig mån betunga hvar och en af dem, att de icke skulle kunna medhinnas, helst i betraktande deraf, att kronofogdar och länsmän hitills haft till åliggande att hvar tredje år hålla syner å Kronans under äborätt upplåtna hemman samt å Civilstatens boställen, men de flesta kronohemmanen nu äro till skatte försålda och synerna å civila boställen nu vida mera sällan skulle förekomma. Detta har jag velat anföra för att tagas i behörigt öfvervägande innan beslut om Landtbruks-Inspektörers och Assistenters tillsättning definitivt fattas.

2:dra punkten. Då enligt denna punkt all skogsmark skulle från arrendet skiljas för att särskildt för Statens räkning förvaltas, och äfven Kongl. Kollegium ansett detta böra ske i alla de fall då sådant icke för Statsverket skulle medföra för stor kostnad, får jag deremot uttrycka den åsigt, att endast den skogsmark bör efter regeln från arrendet undantagas, som öfverstiger hvad som för arrendatorn erfordras till spar-

samt husbehof, hvilket dock alltid endast efter utsyning bör få af honom disponeras. Att en egendoms skogsmark i första moment hör egendomen sjelf till, likasom dess foder- och betestillgång, anser jag vara naturligt; och det bidrager onekligen till arrendatorns både större fördel och trefnad att få in natura disponera det virke han behöfver än att för hvarje gång nödgas köpa det af Staten eller någon enskild, likasom det också utan tvifvel komme att öka arendeanbuden om arrendatorn får bibehålla en sådan rättighet, helst han enligt Kongl. Kollegii åsigt i 17:de punkten fortfarande skulle vidkännas byggnadsskyldigheten å egendomen.

4:de punkten. När genom Kongl. Kungörelsen den 12 Juli 1860 arrendetiden för Kronans egendomar inskränktes från trettio till tjugu år, låg ett correctiv mot arrendatorenes sträfvande att under denna förkortade besittningstid draga största möjliga fördel af egendomarne, utan att derå nedlägga betydligare kostnader än som under densamma kunde blifva ersatta, deruti att optionsrätten till arrendet enligt Kongl. Kungörelsen den 17 Juli 1847 då bibehölls. Men då numera på grund af Kongl. Kungörelsen den 24 Maj sistlidne år optionsrätten upphört för alla andra än de nuvarande arrendatorer, hvilka fått sig densamma tillförsäkrad, kunde skäl vara, för att uppmuntra arrendatorerne att väl bruka jorden och derå nedlägga större kostnad, att på sätt äfven åtskilliga af de hörde embetsmyndigheterna föreslagit, återgå till den trettioåriga arrendetiden och i sammanhang dermed till arrendets bestämmande i spannmål, hvaraf värdet under en så lång tid bättre bibehåller sig än penningevärdet. Detta skulle jag således helst vilja i underdånighet tillstyrka, men vill, såsom en medelväg, alternatift instämma med Kongl. Kollegii öfrige herrar ledamöter i hemställan, att kronogodsförvaltningen må äga för den arrendator, som verkställt betydligare förbättringar, eller hans enka och barn, förlänga arrendetiden i fem år, i förbigående anmärkande, att ehuru komiterade sid. 65 talat om kärleken till den jord man under en följd af år brukat såsom en mäktig driffjeder till fortfarande omsorgsfull vård deraf m. m., kommitterade dock icke vidare

tillgodosett denna omständighet än att i 7:de punkten afväga densamma mot flera andra anmälda nya arrendeanbud, utan någon deråt lemnad bestämd företrädesrätt.

6:te punkten. Om, såsom jag vid första punkten ifrågasatt, Landtbruks-Inspektörer icke komma att tillsättas, lärer häraf följa, att de för egendomens beskrifning och upprättande af förslag till arrendeafgift i Kongl. Kungörelsen den 7 Augusti 1863 meddelade föreskrifter komma att bibehållas, dock med tillagdt biträde af skogstjensteman i och för skogsområdes afskiljande, på sätt Skogs-Styrelsen och Landtbruks-Akademiens Förvaltningskomité föreslagit.

7:de punkten. Vid de i denna punkt förekommande föreskrifter om arrendekungörelse och emottagande af endast skriftliga anbud får jag i underdånighet anmärka, att utarrenderingen derigenom förlorar den karakter af öppenhet den hittills egt, i det att auktion hållits offentligt med hufvudsakligen muntliga anbud. Komiterade motivera denna förändring sid. 64 dermed, att de icke såsom regel för utarrenderingen anse sig böra uppställa den fria täflan, enär det lika litet för Kronan som för den enskilde kan vara likgiltigt huru beskaffade arrendatorer hon å sina egendomar erhåller, och omtänksamme jordegare icke brukade på arrendeauktion utbjuda sin egendom åt den högstbjudande. Visserligen må medgifvas, att det icke är likgiltigt för Kronan hurudana arrendatorer hon erhåller; men om arrendet utbjudes antingen på 30 år eller med utsigt att efter 20 års arrendetid undfå fem års förlängning, ligger deri redan så mycken uppmuntran att sköta egendomen väl för att, jemte erläggande af skäligt arrende, kunna deraf draga största möjliga egen fördel, att fri och muntlig täflan, hvartill komiterade dock i slutet af denna punkt återkomma, gerna i min tanka kan från början åt utarrenderingsåtgärden inrymmas. Dessutom eger den åtskillnad rum emellan Kronan och en enskild jordegare, att då denna vid utarrenderingen af sin måhända enda egendom, hvarpå hans hela timliga välfärd kan bero, måste gå till väga med den största omtanka och försigtighet,

Kronan deremot dels icke är så beroende af sina många arrendatorers hushållning och förmåga, dels lika mycket representerar den allmänna rättvisan som det allmänna ekonomiska intresset och således bör åt alla Statens medlemmar, som kunna och vilja å dess egendomar göra antagliga arrendeanbud, lemna fritt och öppet att derom med hvarandra täfla. Efter optionsrättens upphörande, hvarmed meningen väl torde varit att slägte efter slägte vid Statens egendomar fästa arrendatorer, hvilka skulle egna sig åt deras förbättring, kan jag icke finna annat än att, sedan denna afsigt genom den alltmera tilltagande rörligheten i egendomsförhållandena inom landet förfelats, man bör återgå till det förut och ännu, då optionsrätten ej begagnats, brukliga utarrenderingssättet medelst öppen auktion, hvarvid äfven skriftliga anbud få emottagas och efter anställd muntlig täflan öppnas.

Med frågan om sättet för arrendeanbudens görande sammanhänger äfven den om deras pröfning och antagande. Komiterade, som önska tillskapa en redbar, intelligent och välbergad arrendatorsklass samt derföre hos en arrendator lägga mera vikt på förutgången redbar verksamhet, god affärsställning och insigter i landthushållning, äfvensom derpå, om han redan arrenderar den ifrågavarande egendomen och den väl skött, än på högsta afgifna arrendeanbudet, vilja derföre låta diskutera de inkomna skriftliga anbuden af Landtbruksinspektören och de två i landtbruk och affärsförhållanden kunniga män, hvilka enligt föregående 6:te punkt biträdt vid arrendeförslagets uppgörande, samt af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, och derefter åt Kronogodsförvaltningen öfverlemna att bland dem som bjudit arrendevärdet eller derutöfver utse arrendator. Man anför väl till stöd för denna method, att hvarken Militieboställs-direktionerna enligt Kongl. Reglementet den 19 Juli 1832 eller Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och Domkapitlen, hvilka enligt Kongl. Brefven den 12 November 1858 och den 11 Juli 1862 ega att pröfva arrendeanbud å ecklesiastika löningshemman, äro ovilkorligen bundne af högsta anbudet; men komiterade erkänna sjelfve sid. 65, att Boställsdirektio-

nerna i allmänhet utan kännbara olägenheter låtit högsta anbuden gälla. Om nu detta kunnat ske med militieboställena, hvilka utgöra den talrikaste klassen af hemman, som varit och komma att blifva utarrenderade, och samma förhållande äfven egt rum med de genom Kammarkollegii och Hospitals-Styrelsens försorg utarrenderade hemman och lägenheter, så inser jag icke något skäl hvarföre icke detta äfven för framtiden kan få fortfara, helst jag icke är böjd för att medgifva rättigheten af komiterades antagande, att skötseln af militieboställen skulle blifvit bättre öfvervakad än af andra allmänna hemman. Man söker väl att göra pröfningen af arrendeanbuden så mångsidig som möjligt, då fyra eller fem personer deröfver skola yttra sig innan den slutligen af Förvaltningen verkställes; men ytterst hvilat den dock på ett godtycke, och för mig åtminstone är den motbjudande, att min intelligens, min skicklighet, min affärsställning skola underkastas diskussion till ett protokoll inför Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, och icke den omständighet ensam få gälla, att jag gjort högsta antagliga anbudet. Jag får derföre i underdånighet tillstyrka, att högsta anbudet alltid måtte antagas så snart det är åtföljdt af vederhäftig borgen.

12:te punkten. Att enligt denna punkt arrendatorn aldrig skulle få göra anspråk på ersättning eller på minskning i arrendet af den anledning, att uppgifterna öfver den arrenderade egendomens beskaffenhet vore felagtiga, anser jag stridande mot allmän rättvisa. Med komiterade delar jag den öfvertygelse, att dessa felaktigheter sällan, om någonsin torde blifva af betydelse; men så mycket oskadligare är det då ock att låta arrendatorn utföra den talan, hvartill han i anledning deraf kan finna sig befogad. Jag tillstyrker derföre, att denna punkt måtte utgå.

13:de punkten. Då komiterade förut i andra punkten varit så angelägne om att all till kronans landtegendomar hörande skogsmark skall derifrån skiljas och för Statsverkets räkning omedelbart förvaltas, ligger det en inkonsequens deri, att denna grundsats så väl enligt samma punkt som enligt den nu förevarande icke skulle tillämpas på sådan krono-

egendom, som ligger i samfällighet, utan denna egendom kunna med fullt begagnande af den dertill hörande skog på tjugu år utarrenderas. Komiterade hafva väl sid. 74 antagit, att Kronogodsförvaltningen skulle besörja, att sådana egendomar så fort omständigheterna medgåfve blefve från samfälligheten skiljda; men enklare och följdriktigare hade det varit att föreslå ett stadgande för förvaltningen derom att genast då en dylik egendom blefve arrendeledig söka laga skifte derå och intilldess detta fullbordats blott tillsvidare med uppsägningsrätt utarrendera egendomen. Jag anmärker detta här för den händelse all skogsmark till Kronans egendomar skulle, enligt komiterades förslag, från dem skiljas, ehuru om min vid andra punkten yttrade åsigt om husbehofsskogs bibehållande skulle gillas, någon ändring af denna trettonde punkt icke torde erfordras.

15:de punkten. Likaledes får jag vid denna punkt i underdånighet erinra, att arrendatorn derigenom lemnas vidsträcktare tillfälle till användande af torf till bränsle än af skog. Om det ligger i komiterades princip för undantagande af den sednare, att Staten sjelf skulle omedelbart disponera öfver all bränsletillgång vid sina egendomar, så borde denna grundsats blifvit utsträckt äfven till torfmossar. Men i öfrigt får jag mot denna punkt anmärka, att då för arrendatorns rättighet att använda så väl torf till bränsle som dyjord, mergel, lera eller andra jordens beståndsdelar till åkerns och ängens förbättrande förutsättas anvisningar och bestämmelser, som skulle honom meddelas, detta så mycket inskränker arrendatorn i egendomens förvaltning, att honom derigenom icke kan sägas vara lemnade så fria händer deri, som utan våda kan ske, hvilket komiterade väl sid. 98 antagit som princip, men i tillämpningen likväl i nästan alla afseenden inskränkt. Om sådant har kunnat föreskrifvas i Preussen, der folket måst låta tvinga sig under bureaukratiska stadganden i alla riktningar, så anser jag det deremot vara betänkligt att införa detsamma i Sverige, der detta lyckligtvis icke är förhållandet, utan man varit van att få förvalta arrenderad kronoegendom

efter bästa förstånd endast med några få föreskrifna allmänna försigtighetsmått mot dess förderfvande.

16:de punkten. Emot att arrendatorn enligt denna punkt tillförbindes underhållsskyldigheten af byggnader och anläggningar utan ersättning af Kronan har jag visserligen ingenting att erinra, men anser det obilligt, att icke i något fall sådan ersättning kan honom tillgodokomma af en blifvande arrendator. Kostnaderna för laga skifte, vattenafledning, nybyggnad af kyrka och andra allmänna hus, samt uppförande af större broar och anläggning af nya vägar få nu af Kronans och andra allmänna arrendatorer samt boställsinnehafvare fördelas på vissa, högst tjugu år, antingen enligt på förhand gifna föreskrifter eller efter Synerätts bedömande, och jag anser icke mindre billigt, att detsamma finge ske med husrötemedel, som icke kunnat af företrädande arrendator eller hans löftesmän utbekommas. När ett arrendeanbud göres på en jordegendom, kan spekulanten sällan eller aldrig veta huru stor husrötan är derå samt om eller huru mycken ersättning därför kan utbekommas, utan han måste utan afseende derpå göra sitt anbud efter egendomens värde; men en högst betydlig åtskillnad i afseende på förmågan att utgöra arrendet uppstår derefter, om arrendatorn emottager egendomen med ingen eller ersatt husrötebrist emot om denna är betydlig och han nödgas anstränga alla sina krafter för dess afhjelpande. Jag anser det derföre vara af vigt, att då husröteersättning icke kunnat utbekommas, Synerätt må ega fördela bristernas afhjelpande på ett visst antal år och detta utan inskränkning till tjugu, enär i sådant fall husrötan alltid komme att drabba den på tjugu år antagne arrendatorn, ehvad den vore större eller mindre.

17:de punkten. Enär Kongl. Kollegium tillstyrkt den ändring i denna punkt, att Kronan skulle befrias från nybyggnadsskyldigheten och densamma såsom hittills åläggas arrendatorn, hvaruti jag instämmer, anser jag deraf äfven böra följa, att den ersättning för verkställd öfverbyggnad, hvartill nuvarande arrendatorer enligt deras kontrakter kunna vara berättigade, icke heller skall af Kronan gäldas, utan att denna ersätt-

ningssskyldighet likasom nu bör drabba efterträdande arrendatorn. I de flesta fall lärer denna ersättning komma att qvittas mot husrötebrist, men bör eljest kunna af synerätt efter pröfning fördelas på visst antal år, såsom jag i afseende på husrötan i nästföregående punkt hemställt. Det är dessutom icke alltid gifvet, att en befintlig öfverbyggnad skall nedtrycka arrendeanbudet, ty det kan inträffa, att en spekulant finner öfverbyggnaden så ändemålsenlig och för sig beqväm, att han just derföre vill arrendera egendomen eller derför gifva mera än om den icke finnes. Om Kronan skulle verkställa nybyggnad, ersätta öfverbyggnad samt enligt de följande punkterna besörja om brandförsäkring, afhjelpa större brandskada och ersätta andra olyckshändelser, så förutsätter detta, att Kronogodsförvaltningen skulle ega statsmedel att disponera, hvilket eljest kunde undvikas och troligen aldrig varit afsedt, oberäknadt att förvaltningen då behöfde vara biträdd af ett antal arkitekter och uppsyningsmän öfver byggnadernas uppförande, som skulle öka kostnaderna för denna förvaltning.

21:sta punkten. Lika litet kan jag tillstyrka, att om arrendatorn af begär efter större bekvämlighet eller trefnad, såsom det sid. 75 af Komiterade motiveras, skulle önska ny byggnad uppförd eller en redan befintlig utvidgad, förändrad eller på ett kostsammare sätt inredd, Kronan skall dertill medverka. Allt detta faller ju under kategorien öfverbyggnad, och dermed anser jag således böra förhållas på sätt jag nyss vid 17:de punkten tillstyrkt; hvarjemte, om Kronogodsförvaltningen icke finge några statsmedel att disponera, denna förvaltning icke heller kan med arrendatorn om sådant deltagande öfverenskomma. På sin höjd, kan såsom i dylika fall hittills någongång skett, efter ansökning af en afträdande arrendator eller hans rättsinnehafvare om ersättning af dylika kostnader, sådan ersättning af Kongl. Maj:t och Riksdagen, efter vederbörandes hörande, beviljas om de viktiga åtgärderna anses lända egendomen till nytta.

27:de punkten. Att vid inträffande dödsfall arrendatorns sterbshusdelegare alltid skola vara skyldige att arrendet öfverlåta, och det på en person, som af Kronogodsförvaltningen godkännes, anser jag obilligt. Detta är äfven en af de föreskrifter, som hemtats från det bureaukratiska preussiska mönstret. För en enka med barn efter en arrendator kan det ofta vara af stor vigt att få bibehålla ett arrende, hvarpå deras hela timliga välfärd kan bero, och en sådan enka kan äfven mången gång med biträde af en rättare fullkomligt nöjaktigt sköta egendomen och fullgöra arrendeförbindelserne. Om då ock bör uppgifvas hvilken person, som för arrendet ansvarar, bör någon pröfning och godkännande af denna person såsom arrendator icke behöfvas, utan Kronogodsförvaltningen i detta som i andra fall blott låta öfvervaka arrendeskyldigheternas fullgörande samt om deremot felas vidtagna åtgärder för sterbshusdelegarnes skiljande från arrendet.

Allmänna vilkor vid kronoarrenden.

6:te punkten. Då i denna punkt förutsättes, att om ej viss kulturplan är af Kronogodsförvaltningen i kontraktet föreskrifven utan arrendatorn sedermera vill införa en sådan, han skall låta föreslå förvaltningen denna plan, som icke skall få tillämpas utan dess gillande, får jag här emot likasom vid 15:de punkten här ofvan, i underdånighet anmärka, att denna föreskrift synes mig alltför mycket binda händerna på arrendatorn i egendomens skötsel, hvilka komiterade ju förut sagt sig vilja lemna så fria som utan våda kunde ske. Redan i Kongl. Kungörelsen den 7 Augusti 1863 är föreskrifvet, att de förrättningsmän, hvilka uppgöra förslag till minimi- och maximiarrenden, tillika ega föreslå huru egendomen må bära genom odlingar, torpanläggningar eller andra företag förbättras, och föreskrifter derom kunna då i arrendekontraktet införas; men att arrendatorn efter kontraktets undfående skulle för hvarje för-

bättring i egendomens skötsel, som han efteråt kunde vilja företaga, nödgas utbedja sig Kronogodsförvaltningens samtycke kunde möjligen förlama hans odlingsnit, emedan han dels torde få vänta alltför länge på förvaltningens beslut, dels kunde af denna förvaltning, efter landtbruksinspektörens hörande, få emottaga en annan kulturplan än den han ämnat utföra. Det ligger ju i arrendatorns eget intresse att sköta den arrenderade jorden på det för honom sjelf och på samma gång för Staten fördelaktigaste sätt; hvarföre då så ängsligt i detta afseende ställa honom i beroende af ett styrelseverk? Jag måste upprepa, att detta ständiga ingripande i den enskilda hushållningen är preussiskt, men icke svenskt. Troligen kommer en arrendator, som vill införa en mera omfattande kulturplan, att rådföra sig med en skicklig agronom; men skulle planen vara felaktig eller illa utföras, så har man ju ekonomiska besigtningar och laga syner, hvarvid detta kan anmärkas och påföljden bestämmas. Att begå ett eller annat misstag i detta hänseende bör aldrig kunna vara så farligt eller för egendomen förderfligt som det är förhatligt att icke få vidtaga minsta kulturåtgärd på den egendom, af hvars afkastning man lefver och hvars hela skötsel man bekostar, utan andra personers föreskrift eller bifall. Denna inskränkning i arrendatorns handlingsfrihet hemställer jag derföre måste förfalla.

9:de punkten. Detsamma som om kulturplan bör, enligt min åsigt, gälla äfven om nyodling. Ofta kan en sådan verkställas blott genom att spanna plogen på ett hagmarksstycke, och dertill bör arrendatorn vara oförhindrad af all inblandning af förvaltningen. Planlösa nyodlingar äro visserligen, såsom komiterade sid. 98 anmärkt, alltid skadliga; men arrendatorn lär väl också derföre akta sig för dem, och när han såsom hittills förbjudes att utan vederbörligt tillstånd, d. v. s. af förvaltningen och icke af endast landtbruksinspektören, som icke i något fall bör tilläggas beslutande rätt, medelst flåhackning och torfbränning verkställa odling, har man förebyggt den största skadan af planlösa nyodlingar, hvarföre annat särskildt förbud deremot icke synes behövas.

10:de punkten. De här omförmälda arbeten af torrläggning, underdikning och ängsvattning äro i allmänhet af stor fördel för en landt-egendom, men tillika mycket kostsamma. En omtänksam arrendator inlåter sig derföre icke gerna derpå utan söker utsigt att få dem ersatta, antingen under sin arrendetid eller af jordegare eller efterträdare i arrendet. Om, enligt hvad jag vid 17:de punkten här ofvan föreställt mig, Kronogodsförvaltningen icke skulle få statsmedel att disponera, så lærer kostnaden derför böra på visst antal år fördelas och hvad som icke under arrendetiden blifvit ersatt böra af efterträdande arrendatorn enligt Kongl. Kungörelsen den 16 Januari 1863 godtgöras såsom vid 16:de punkten ofvanföre blifvit föreslaget.

Om upplåtande af mark åt nybyggen i Norrland.

Uti denna fråga, hvori komiterade inskränkt sitt egentliga utlåtande och förslag dertill, huruvida det genom Kongl. Kungörelsen den 19 April 1872 tills vidare meddelade förbud mot anläggning af nybyggen i Wester- och Norrbottens läns lappmarker bör fortfara eller upphöra, hafva de kommit till det resultat, att detta förbud, som genom Kongl. Afvittrings-Stadgan för berörda lappmarker den 30 Maj 1873 redan undergått den inskränkning, att tillstånd till nybyggens anläggning både i sammanhang med afvittringen och efter dess fullbordande får meddelas, numera bör i så mätto bibehållas, att efter afvittringens slut ingen vidare nybyggesanläggning inom lappmarkerna finge tillåtas. Komiterade hafva uppdragit en kort historik öfver nybyggesväsendet i Norrland, hvaraf inhemtas, att sedan det från början varit hvar och en tillåtet att nedsätta sig å de obebbyggda skogarne derstädes, inskränktes detta tillstånd under en tidrymd af vid pass hundra år från medlet af 1600- till medlet af 1700-talet hufvudsakligen till dem som ville och kunde betjena de der

anlagda bergverken; att denna grundsats derefter åter öfvergafs och odlingsarbetet uppmuntrades, i synnerhet genom de på 1820-talet utfärdade Afvittringsförfattningarne, så att under innevarande århundrade betydlig mark blifvit uppodlad och befolkningen fördubblad i Norrland; men att man numera från år 1860 åter börjat befara vådor af den obegränsade nybyggesanläggningen, hemtade från dermed förenade skogsafverkning, och derföre å nyo sökt inskränka densamma. Sedan nemligen för Norrland i allmänhet, d. v. s. med undantag af lappmarkerna, genom Kongl. Brevet den 25 Maj 1860 förordnats om undersökning angående lämpligaste dispositionssättet af de afvittrade öfverloppsmarkerna, hvilka man i möjligaste måtto ville bevara till kronoparker, och i sammanhang dermed om förbud under tiden af nybyggesanläggningar derå, utsträcktes detta förbud genom Kongl. Kungörelsen den 21 December 1865 tills vidare äfven till den oafvittrade kronomarken; men sedan genom Kongl. Kungörelsen den 29 December 1866 inskränkande föreskrifter meddelats i afseende på dispositionsrätt till skogen å sådane skattehemman, som uppkommit af nybyggen, ansågs sistnämnde förbud kunna upphävas, och genom en särskild nådig Kungörelse af samma dag tillåtas åter nybyggesanläggningar så väl å Kronans oafvittrade skogar som å de afvittrade öfverloppsmarker, hvilka icke vore till kronoparker tjenliga. Härvid har det för denna nedra och större del af Norrland hittills förblifvit, och om ändring i detta förhållande hafva komiterade nu ej heller väckt fråga.

För lappmarkerna åter, för hvilka 1824 års Afvittrings-Stadga aldrig varit gällande, utan hvarest nybyggen förut fått utan inskränkning anläggas, hade redan genom Kongl. Bref af den 13 December 1867 en gränslinie blifvit provisionelt bestämd emellan den del deraf, som ansågs till odling tjenlig, och den egentliga fjellbygden, med förbud mot anläggning af nybyggen ofvanför denna gränslinie, och detta förbud utsträcktes genom Kongl. Kungörelsen den 19 April 1872 äfven till landet nedanför samma gränslinie af farhåga för att genom för stark skogs-

afverkning orten i klimatiskt hänseende skulle lida. Men den 30 Maj 1873 utfärdades en särskild Afvittrings-Stadga för Wester- och Norrbottens läns lappmarker, enligt hvilken dels odlingsgränsen skulle definitivt bestämmas, dels nybyggen finge anläggas både i sammanhang med afvittringen och efter dess slut, dels ock åt dem tilldelas skogsanslag af från 5,000 till 20,000 qv. ref för helt mantal; och det är om lämpligheten af dessa föreskrifter komiterades betänkande i denna del egentligen handlar.

Då komiterade i fråga härom stadnat vid det förslag, att nybyggesanläggningar väl i sammanhang med afvittringen må tillåtas och dervid erhålla det skogsanslag, som nu är medgifvet, men att efter dess fullbordande ingen annan sådan anläggning borde få ega rum än af skogstorp, förenad med bevakning af de kronoparker, som vid afvittringen blifvit af öfverloppsmarken bildade, hafva komiterade härtill varit ledda dels af omtanken att bibehålla de ifrågavarande kronoparkernes områden oförminskade, såsom för Staten inkomstgifvande, dels af farhågan, att en ytterligare utsträckning af nybyggesanläggningarna efter afvittringen skulle föranleda till skogsåverkan. Jag tror dock, att i detta som i andra fall ett möjligt missbruk icke bör förtaga det rätta bruket, så mycket mindre som komiterade sjelfve vitsordat, att i Norrbottens län de fleste, som anmält sig till anläggande af nybyggen, kunna antagas ära med allvar gripa sig an med odlingsarbete. Vid en afvittring kunna aldrig alla till odling tjenliga lägenheter med så fullkomlig noggrannhet uppsökas och utmärkas, att icke dylika efteråt kunna upptäckas, hvilka förtjena att tillgodogöras, och dessutom kan inträffa, att vid afvittringens pröfning ännu ej tillräckligt antal hugade personer anmält sig till anläggande af nybyggen å de dertill tjenliga befunna lägenheter, för hvilkas upptagande till odling man derföre synes böra få afvakta framtida ansökningar. Att Staten tagit i sin hand och under egen förvaltning såsom kronoparker de vid afvittringarna uppkomna öfverloppsmarkerna,

heldre än att, som det heter i komiterades betänkande sid. 17, låta sina afnämare, de stora sågverken, nästan för intet, under förevändning af odling, sätta sig i besittning af samma skogsmarker, anser jag visserligen vara en för dåvarande tillfälle riktig statsekonomisk åtgärd; men att åter, enligt sid. 16, på de norrländska skogarne grunda en af Statens säkraste och mest gifvande inkomstkällor samt af ett sådant intresse föranledas till deras stängande för vidare inrymme af bosättning och kultur, detta kan jag för min del, på sätt jag ofvanföre anført, icke finna vara för- enligt med Statens sanna ändamål, som lika litet består i att för blott förskaffande af inkomster åt sig deltaga i handeln med skogseffekter som i drifvande af landtbruksskötsel i stor skala. Vid de tillfällen då jag förut haft att i underdånighet yttra mig i dessa ämnen, har jag afstyrkt både demarkationslineas utstakande emellan odlingsland och fjell- bygd i lappmarken och allt hämmande af kolonisationen i Norrland, öfvertygad som jag varit och är, att man icke kan och bör på förhand sätta några gränser för odlingen, utan att denna måste framtränga så långt den i naturenlig ordning vill och förmår; och af samma skäl kan jag icke heller nu instämma med komiterade i att låta afvittringens slut utgöra en sådan gränspunkt i tiden för nybyggesanläggningars före- tagande i lappmarken, hvarest äfven i skogslandet, der kronoparkerna äro belägna, sådana redan förefinnas och såsom sid. 121 uppgifves alstrat en kultur och tillvägabragt en samfärdsel, som blott väntar på upphäf- vande af det förbud, hvilket hittills stört dem. Om ock nu för beståndet af de nybyggen, hvilka antingen redan finnas eller framdeles kunna komma att anläggas, fordras anslag af skogsmark till afsalu och om detta skogsanslag kan bestämmas från 5,000 till ända till 20,000 qv. ref för helt mantal; så när dels angående beloppet deraf vederbörande skogs- tjänsteman skall yttra sig, dels afverkning derå till afsalu icke får verk- ställas annorlunda än efter utsyning af sådan tjänsteman i förenlighet med skogens bestånd, enligt 1 §. af Kongl. Förordningen den 29 Juni

1866, anser jag för min del, i olikhet med komiterade, det icke vara betänkligt att låta det så nyligen som genom 6 §. i Kongl. Afvittrings-Stadgan den 30 Maj 1873 meddelade tillstånd till nybyggens upplåtande äfven efter den allmänna afvittringens fullbordande få fortfara».

In fidem

C. J. Hassell.

Underdånigste memorial.

Genom nådig remiss den 5 sistlidne Augusti har Eders Kongl. Maj:t anbefallt Skogsstyrelsen, att före innevarande September månads slut afgifva underdånigt utlåtande angående den i nåder förordnade s. k. Domänkomiténs betänkande och förslag i fråga om dels ordnande af förvaltningen af Statens fastigheter, dels upplåtande till nybyggen af mark i Norrland; och går Styrelsen, med öfverlemnande tillika af skogsinspektörernas infortrade yttranden, nu att denna nådiga befallning i underdånighet åtlyda, hvarvid det emellertid ej torde tillkomma Styrelsen att yttra sig rörande andra delar af ärendet än sådana, som med skogsväsendet ega sammanhang.

Efter att hafva redogjort för lagstiftningen om kronoegendomarnes utarrendering samt arrendeväsendets nuvarande ståndpunkt i landet, och sedan en kort öfversigt lemnats af domänlagstiftningen i några främmande länder, meddelar komitén uppgift om de egendomar, hvilka redan äro eller genom indragning af militie och civila boställen samt öfvertagande af under Serafimerordensgillet förut lydande fastigheter komma

att varda för Statens räkning utarrenderade; och inhemtas af nämnda uppgift, att hela antalet af dessa egendomar uppgår till 3,873 med en sammanlagd skogsareal af 2,992,183 qv. ref 61 qv. stänger, äfvensom att under de närmaste tio åren 1,135 af egendomarne blifva arrendelediga med ett antal af 65—339, eller i medeltal 114 årligen.

Härefter framställer komitéen, med angifvande af motiver, dels »grunden för förvaltningen af domänerna» dels »allmänna villkor för kronoarrenden»; och torde skogsstyrelsen hafva att fästa sig vid endast följande bland de ofvannämnda i 34 punkter (sid. 84—95) uppdelade

förvaltningsgrunderna.

1:o. I denna punkt föreslår komitéen, att kronans jordbruksegendomar och fisken m. m., som äro eller komma att varda för kronans räkning utarrenderade, må, jemte kronans skogar, ställas under en Domänstyrelse, hvilken, enligt den, sid. 95—97, framställda organisationsplanen samt hvad som yttras i motiven sid. 80—82 skulle hafva en gemensam, ensam beslutande chef samt särskilda föredragande för jordbruks- och skogsärenden, i följd hvaraf den nuvarande Skogsstyrelsen, med erforderlig förstärkning i tjänstemannapersonalen, skulle uppgå i Domänstyrelsen, till hvars biträde i landsorten skulle anställas, hvad vidkommer skogarna, den redan organiserade skogsstaten med nödig personaltillökning, samt, i och för jordbruksegendomarna, 7 landtbruksinspektörer med assistenter till lika antal för lika många distrikt, hvardera omfattande 3—5 af rikets län, med undantag dock af de två nordligaste, hvarest de landtbruksinspektör tillhörande göromålen skulle uppdragas åt der stationerade skogstjänstemän eller andra lämpliga personer.

Såsom skäl för den sålunda föreslagna anordningen anföras, att Kammar-Kollegium, som biträdd af Länsstyrelserna hittills haft bestyret med utarrenderingen af kronans jordbruksegendomar, numera, i anseende till den stora tillökning i antalet af dessa, ej utan olägenhet för Kollegii öfriga göromål skulle kunna med nämnda bestyr fortfara, äfvensom att

den kollegiala formen icke heller vore tjenlig för handläggande af ifråga varande ärenden, hvarför, och då ett embetsverk med organer i landsorten finnes inrättadt till förvaltningen af Statens skogar, komitén ansett detta embetsverk kunna förenas med den myndighet, som skulle ombesörja utarrenderingen af jordbruksegendomarne, enär, enligt komiténs tanke, föremålen för de tvänne riktningarnes verksamhet icke kunde antagas vara af den olikartade beskaffenhet, att deruti låge något hinder för deras sammanförande under en chef med specielt sakkunnige personer vid sin sida, och de begge grenarna dessutom redan hade, samt förmenades än vidare erhålla beröringspunkter, som syntes komitén påkalla en förening.

För att utreda, huruvida den i fråga ställda sammanslagningen om ej med fördel så åtminstone utan olägenhet må kunna för sig gå, torde emellertid, på sätt komitén förfarit hvad jordbruksfastigheter beträffar, jemväl beskaffenheten och omfånget af de skogsadministrationen tillhörande ärenderna böra skärskådas.

Hvad då först angår de omförmälda beröringspunkterna, så bestå dessa, utom kontrollen öfver skogshushållningsplanernas tillämpning vid de jordbruksfastigheter, hvilka ännu äro tillika med skog utarrenderade, uti en gemensam pröfning i och för det afskiljande af skogsmark, som före jordbruksegendomarnes utarrendering enligt komiténs förslag skall ega rum. Men sedan sådant afskiljande en gång skett, är ock beröringen till ända, i det skogen öfverlemnas till skogsstaten att omedelbart för kronans räkning förvaltas, under det jordbruksfastigheten deremot utarrenderas utan att arrendatorn skulle erhålla någon rätt till skogen. I stället således för att allt framgent beröringspunkter emellan de begge grenarne skulle uppstå, måste de nu befintliga tvertom, efter hand som utarrenderingen på de i betänkandet framställda grunderna fortgår, upphöra och sedan utarrendering af alla jordbruksegendomarne en gång skett, d. v. s. inom tjugo år, helt och hållet försvinna. Att de tillfällen, då en dylik gemensam pröfning förekommer, ej heller äro talrika, visar

komitén (sid. 60—61), då den uppgifver, att de egendomar, som för Statsverkets räkning skola utarrenderas år 1877, uppgå till 100, 1878 till 65, 1879 till 76, 1880 till 68, 1881 (då underofficersboställena blifva lediga) till 339, 1882 till 74, 1883 till 85, 1884 till 86, 1885 till 114 och 1886 till 98 eller till i medeltal årligen allenast 114, hvilket är en obetydlighet i förhållande till antalet af de ärenden, som, enligt hvad här nedan i underdånighet anföres, redan nu tillhöra Skogsstyrelsens handläggning, och hvilka än vidare ansenligt tillväxa med den alltjemt fortgående tillökningen af kronoparkerna. Rörande derefter arten af de göromål, som tillhöra skogsadministrationen, synes uppmärksamheten måhända mer än som skett bort riktas derpå, att Statens skogar omedelbart förvaltas för Kronans räkning, i följd hvaraf Skogsstyrelsen från och med pröfning och fastställande af sjelfva skogshushållningsplanerna har att genom sina organer i landsorten i minsta detalj ombesörja planernas tillämpning samt att för den skull årligen pröfva de med dem sammanhängande arbets- och kostnadsförslag, äfvensom att förordna om de modifikationer vid förslagens utförande, som af omständigheterna kunna föranledas. Jordbruksegendomarne åter förvaltas icke för Kronans räkning utan bortarrenderas, hvarvid visserligen sådana för arrendetiden gällande bestämmelser lära böra meddelas, som förebygga egendomarnas försämrande och befordra jordbrukets samt boskapsskötselns höjande, men säkerligen skulle, enligt Styrelsens förmenande, och i öfverensstämmelse jemväl med komiténs sid. 91 antydda åsigt, ändamålet förfelas, derest dessa bestämmelser inom för trånga gränser inneslöte arrendatorns sjelfverksamhet och drift, derigenom hindrade honom att lämpa sin hushållning efter de under en så pass lång tidrymd som arrendeåren antagligen ej obetydligt skiftande konjunkturerna. De tvänne grenarna hafva således helt och hållet olika beskaffad verksamhet ej blott till följd af de skilda förvaltningsföremålen utan äfven med hänsyn till sjelfva naturen af göromålen. Beträffande åter omfattningen af Skogsstyrelsens förvaltning, förekommer att utom de till jordbruksfastigheter

för närvarande hörande 2,992,183 qv.ref 61 qv.stänger skogar, hvilka dock enligt komiténs förslag i mån af egendomarnes förnyade utarrendering öfvergå till kronoparker, på sätt med 44,158,27 qv.ref af dessa skogar redan innevarande och närmast föregående år egt rum, så förefinnas under Skogsstyrelsens och skogsstatens omedelbara vård och förvaltning: 20,791,018,89 qv.ref kronoparker, 14,890,000 qv.ref kronomarker, 25,099,10 qv.ref kronoflygsandsplanteringar, 1,122,649,89 qv.ref häradsallmänningar, 222,548,66 qv.ref ecklesiastika boställsskogar och 51,917,28 qv.ref till bergshandteringen anslagna statsskogar, hvilka tillhopa med de allmänna skogar, som stå under Skogsstyrelsens och skogsstatens inseende och kontroll, nemligen: 702,192,60 qv.ref allmänningar, 35,033,53 qv.ref enskildes flygsandsfält, 258,116,38 qv.ref till bergshandteringen anslagna skogar, 2,626,114 qv.ref stockfångstskogar, 3,167,450,60 qv.ref ecklesiastika boställsskogar, 368,290,57 qv.ref skogar tillhörande allmänna inrättningar (utöfver Serafimerordensgillets), samt 8,393,455,94 qv.ref kronohemmans- och nybygges-skogar, uppgå till en sammanlagd ytvidd af 52,653,887,44 qv.ref, som redan nu icke har ringaste gemenskap med Kronans utarrenderade jordbruksfastigheter; att under Skogsstyrelsens öfverinseende och ledning äro ställda ett högre, för närvarande under reorganisation varande skogsläroverk samt sex Statens skogsskolor jemte en med statsmedel understödd dylik skola, af hvilket senare slags läroanstalter under året ytterligare en torde tillkomma;

att främjandet af en ändamålsenlig jagtvård jemväl utgör ett åliggande för Skogsstyrelsen och skogsstaten;

att den personal dels hos Skogsstyrelsen, dels vid skogsstaten, dels vid skogsläroverken, som för fullgörande af de skogsväsendet tillhörande göromålen nu finnes anställd, och öfver hvilken Styrelsen utöfvar befäl, uppgår till ett antal af 730 personer;

att de ärenden, hvilka Skogsstyrelsen har att handlägga, och som äro i en ständig tillväxt i följd såväl af det alltjemt ökade antalet af under Styrelsens förvaltning och inseende ställda skogar, som ock af

skogsstatens utvidgning, för närvarande stiga till närmare 3,000 för året, med nedanstående fördelning under särskilda, ärendenas beskaffenhet angifvande rubriker: kronoparkers afsättande och reglering 400; skogsindelning och skogshushållningsplaner 450; utsyning, försäljning och flottning af virke 560; förvaltnings- och kostnadsförslag, redogörelser och tjänsteberättelser 540; skogsåverkan, skogseld, betning och hägnad 130; skogsstatens och skogsingeniörernas tjänstgöring och aflöning m. m. 570; skogsläroverken 140; jagtärenden, besvärsmål m. m. 70, — af hvilka samtliga ärenden 220 utgöres af nådiga Bref och remisser samt embetskrifvelser från Statsdepartementen, under det antalet af utaf Styrelsen afgifna underdåniga utlåtanden och memorial stiger till 200;

att till ärendenas beredande och föredragning inför Skogsstyrelsen, hvilket göromål med hänsyn såväl till ärendenas antal som ock deras ofta invecklade beskaffenhet omöjligen kunnat medhinnas ensamt af sekreteraren och kamereraren, allt sedan 1873 måst adjungeras en särskild biträdande föredragande, hvarförutom, i anseende till ärendenas ytterligare tillväxt, revisorn måst anlitas att under de senaste två åren, i kontrasignantens närvaro öfvertaga föredragningen af de särdeles mödosamma skogsindelningsärendena, så att föredragandenas antal hos Skogsstyrelsen i sjelfva verket utgör fyra, hvilket, oaktadt ett i sanning ansträngande arbete, ej kunnat förekomma, att ett icke ringa antal ärenden måst år från år balanseras.

Redan 1869 års Riksdag, vid en tid då Skogsstyrelsens befattning ännu var jemförelsevis inskränkt, yttrade uti underdånig skrifvelse af den 13 Maj nämnda år att »af Skogsstyrelsens verksamhet icke kunde förväntas ett fördelaktigt resultat med mindre dess chef egde tillräcklig skogsvetenskaplig bildning och erfarenhet i skogshushållningen att sjelfständigt bedöma alla de åtgärder, som af hans afgörande bero, och för hvilka han i främsta rummet bör vara ansvarig». Men om, såsom väl får antagas, denna åsigt då var riktig, äro anledningarne till enahanda anspråk på den ensamt beslutande chefen för skogsväsendet än mer

berättigade numera, sedan denna administrationsgren höjt sig till en ej oväsentlig del af statshushållningen, sedan vidden af kronoparkerna på dessa sju år fyrdubblats samt skogspersonalens antal i samband dermed i väsentlig mån förstärkts, och sedan en tillökning af inemot 200 procent egt rum af de Skogsstyrelsens handläggning tillhörande ärendena, som också därför visat sig fordra en på fyra delad föredragning, och hvilka ärenden, äfven då de äro af en administrativ eller kameral natur, befinnas så blandade eller sammanhängande med och beroende af forstliga frågor, att för deras rätta bedömande betingas, liksom för de rent tekniska ärendena, forstlig bildning och erfarenhet, icke blott hos den, som bereder och föredrar, utan äfven och det i högre grad hos den, som skall slutligen afgöra ärendena eller som, i fråga om de mål, hvilka dragas under Eders Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning, skall vara beredd att inför Chefen för det Statsdepartement, hvarunder Skogsväsendet lyder, afgifva de upplysningar, som kunna erfordras.

Till följd således af hvad ofvan blifvit i underdånighet anfördt, och oaktadt en Styrelse för Statens domäner vid första påseendet, såsom konstruktion betraktad, eger något tilltalande, måste Skogsstyrelsen dock, i anseende till skogsväsendets stora betydighet för landet, omfattningen och den särskilda beskaffenheten af dit hörande ärenden, dess ringa och inom kort helt och hållet försvinnande eller åtminstone till likhet blott med andra förvaltningsgrenar inskränkta beröring med jordbruksfastigheterna, samt med hänsyn jemväl till den talrika, i antal ständigt växande, under Skogsstyrelsens befäl ställda skogspersonalen, uttrycka den åsigt, som äfven delas af de skogsinspektörer, som härom sig yttrat samt af den komitéledamot, hvilken om skogsärendena företrädesvis egt kännedom, att skogsväsendet fordrar en sjefständig styrelse med sakkunnig, skogsvetenskapligt bildad och erfaren chef, utan sammanblandning med en för skogsadministrationen fremmande, men i och för sig magtpåliggande förvaltningsgren, hvilken senare äfven om dess befattning är vida mindre omfattande, och dess personal i följd deraf fåtalig, lik-

väl svårligen skulle kunna undgå att genom tillskottet i Skogsstyrelsens redan ansenliga göromål hämmande inverka på skogsväsendet, som dock fortfarande påkallar utveckling i många riktningar, såsom t. ex. i fråga om de viktiga ärendena rörande virkesförsäljning, vården af de Kronan efter hand tillfallande dyrbara strömbyggnaderna i de nordliga flottningsledningarna m. fl. forstliga angelägenheter.

Skogsstyrelsen har sig ej heller bekant något land, der en gemensam förvaltaende styrelse finnes inrättad för skogs- och jordbruksärenden, ehuru väl i åtskilliga länder dessa angelägenheter hvar för sig såsom byråer omedelbart sortera under ett visst Statsministerium.

Det är emellertid helt naturligt, att den betydliga tillökningen i antalet af Statens jordbruksfastigheter skall göra det hart när omöjligt för Kammar-Kollegium att med utarrenderingarna fortfara, samt med anledning deraf framkalla behovet att på annat sätt ordna bestyret härmed; men, ehuru Skogsstyrelsen ej torde hafva anledning att rörande denna sak yttra sig utöfver hvad som, angående föreningen med skogsväsendet, förut blifvit anfördt, kan Styrelsen dock ej underlåta ifrågasätta, huruvida det verkligen må kunna låta sig göra, att med de för jordbruksdomänerna föreslagna fjorton tjenstemännen så fullständigt som i betänkandet skett åsidosätta länsstyrelsernas hittills varande befattning med dylika ärenden, hvilka med få undantag synas vara just af den natur, att de påkalla en lokalmyndighet.

2:o och 3:o. Komitén föreslår här, att skogsmarken, så framt den ej ligger i samfällighet med enskild egendom, skall från arrendet utslutas, för att i förening, om så kan ske, med redan befintlig kronopark men eljest såsom nybildad dylik skog förvaltas för Kronans räkning af skogsstaten, för hvars behof jemväl nödiga boplatser åt bevakare skulle undantagas, der ej, med anledning af skogens afskilda belägenhet och deraf följande kostsamma förvaltning, öfverenskommelse om dess bevakning och möjligen äfven skötsel i stället träffades med jordbruksarrendatorn eller annan närboende lämplig person.

Frågan om åstadkommande af en oafvisligen påkallad bättre hushållning å de skogar, som för närvarande tillhöra Statens utarrenderade jordbruksegendomar, förevar vid de sammanträden, som i Oktober månad förlidet år inför Skogsstyrelsen egde rum med samtliga skogsinspektörer; och uttrycktes då, vid öfverläggning rörande den af Styrelsen framställda åtgärden att skilja skogen från jordbruksarrendet, i hufvudsak samma åsigt som komitén sedermera omfattat, eller att skogarna äfvensom den utmark, hvilken ej vore men borde vara skogbeväxt skulle undantagas från arrendet och förvaltas såsom kronoparker, i sammanhang hvarmed arrendatorns rätt till husbehovsvirke helt och hållet skulle upphöra.

Endast så tillvida skilde sig den mening, som vid berörda sammanträden yttrades, från komiténs att, hvad angick sådana obetydliga, till jordbruksegendomar hörande, stundom blott några få tunland omfattande skogar, som låge så aflägsse, att deras bevakning och skötsel skulle erfordra allt för dryga kostnader i förhållande till afkastningen, borde, ej såsom komitén nu föreslagit, lemnas till skötsel och bevakning åt någon person efter med denne derom träffad öfverenskommelse, utan deremot åsättas skogsarrende i förhållande till å ena sidan värdet af det virkesbelopp jemte öfriga förmåner, som årligen enligt hushållningsplanen der kunde vinnas, och å andra sidan de kostnader, som med skötsel och bevakning genom arrendator vore förenade, samt derefter tillika med jordbruksegendomen utarrenderas under sådan kontroll vid afverkningen, att utsyning af skogstjensteman hvart 3—5 år för en motsvarande tidrymd skulle ske.

Derjemte fästades vid förbemålde sammanträden uppmärksamheten äfven uppå lämpligheten, att till förenkling af förvaltningsbestyren försälja de smärre joregendomarna.

Uppå de af komiterade, sid. 71—74, anförda skäl, och då den nu gällande ordningen beträffande här ifrågavarande skogar hvarken kunnat betrygga dem emot en fortgående försämring eller tillförsäkra Kronan

ens rimlig ersättning för dess skogsalster, anser sig Skogsstyrelsen på det lifligaste böra förorda skogarnes undantagande från jordbruksarrendet och deras förvaltande af skogsstaten omedelbart för Kronans räkning, hvarigenom förberörda olägenheter med all säkerhet förebyggas, helst, hvad afsättningen af virket beträffar, Kronan just uti jordbruksarrendatorn förskaffar sig en virkesafnämare, som merendels, i följd af skogens närbelägenhet, lärer kunna betala skogsalstren med deras verkliga värde.

I de länder, hvilkas domänväsende är för Styrelsen bekant, gäller ock såsom regel, att skog ej utarrenderas, men liksom der för några, churu ytterst få undantagsfall ega rum, att ett eller annat afskildt be- läget mindre skogsbestånd blifvit jemte jordbruksegendom utarrenderadt, så torde ock här skäl förefinnas, att låta af omständigheterna bero, huruvida skötseln och bevakningen af dylika skogsparceller må på en- dera af ofvan omförmälda sätt ombesörjas, för den händelse ej egendo- men i sin helhet är af den i förhållande till förvaltningsbestyren ringa betydenhet, att den hellre finnes böra försäljas, i hvilket afseende det synes Styrelsen, som det minimum af arrendebelopp, nemligen 200 kronor, hvilket nu bestämmer, huruvida en egendom bör försäljas eller bibehållas, utan våda kunde höjas, under förutsättning likväl att köpe- skillingen användes till inköp af större sammanhängande skogar eller utvidgning af redan befintliga kronoparker.

I sammanhang med förevarande fråga torde emellertid böra erinras, att en del militieboställen, åtminstone i vissa af de norra orterna, hafva sin hufvudsakliga betydenhet genom sin rikliga skogstillgång, hvarpå såväl taxeringsvärde som i följd deraf en del utskylder grundats, och att således, när skogen undantages, jordbruksfastigheten tilläfventyrs understundom må komma att befinnas allt för oansenlig att kunna bära utskylderna.

6:o a. Vid här omförmälda förrättning, hvilken bland annat har till syfte att framställa förslag angående det område, som bör i egen-

skap af skogsmark eller boplats för skogsbetjening uteslutas från arrendet och öfverlemnas till skogsförvaltningen, torde i detta afseende jemväl vederbörande skogstjensteman böra deltaga för ärendets bedömande afven från forstlig synpunkt.

13:o. Arrendatorns rätt, att till egendomens nytta begagna samfaldt område, hvilken rätt enligt denna punkt skulle fortfara afven sedan samfälligheten upphört, torde dock hvad skog beträffar efter nämnda tidpunkt böra inskränkas derhän, att begagnandet skall regleras af en för skogen vederbörligen upprättad hushållningsplan.

14:o. Handlar om arrendatorns rätt till begagnande ej mindre af egendomens andel i härads- och sockenallmänning än afven af egendomen tillhörande förmåner utom dess område.

Hvad då först dessa senare angår, får Skogsstyrelsen, med åberopande af sitt den 15 sistlidne Mars ingifna, samt komitén sedermera, sid. 22, nådigst delgifna underdåniga memorial i fråga om jordbruksfastigheters rätt till vissa förmåner å en del kronoparker, fortfarande underdånigst hemställa, att vid blifvande utarrenderingar sådan rätt helt och hållet måtte upphöra, hvilket, jemte fördelarne af en utaf servituter obehindrad skogsskötsel och af skälig ersättning åt Kronan för dess nu såsom tjenstbarhet upplåtna skogsalster, afven torde få anses såsom följdriktigt, då, enligt förslaget, jordbruksfastigheternas rätt till dem förut tillhörande skogar skulle försvinna, och således ej å de nybildade kronoparkerna tjenstbarheter medgifvas.

Rörande åter rätten till delaktighet i allmänning, så kan visserligen intet vara att erinra i fråga om begagnandet af sockenallmänning, hvilken är att anse endast såsom annan samfällig mark; men hvad häradsallmänningar beträffar, bör Skogsstyrelsen ej lemna oanmärkt, att, derest de publika hemmanens rätt till delaktighet i dylika allmänningar upphörde, och Kronan i stället af allmänningarne lät utbryta den på dessa hemman belöpande andel af marken, en ej obetydlig tillökning af kronoparkerna derigenom skulle vinnas, uppgående inom endast tre

härader af Östergötland till mer än 10,000 qv.ref, enligt hvad skogsinspektören i östra distriktet ådagalagt.

Frågan härom förevar vid Skogsstyrelsens förenämnda sammanträde med skogsinspektörerna, och den enda beaktansvärda betänklighet, som dervid framställdes mot en dylik anordning, var, att åtgärden möjligen skulle kunna innebära ett uppslag till häradsallmänningarnes delning. I betraktande emellertid af att ändamålet med utbrytningen endast vore, dels en afvittring mellan Kronan och häradet, dels införande å Kronans andel af en intensivare skogsskötsel med deraf härrörande fördelar, och att allmänningsdelegarne ej på något sätt af åtgärden blefve lidande, synes det, som denna ej skäligen borde framkalla anspråk att få i lotter dela häradets anpart, hvaraf, enligt hvad erfarenheten noggsamt visat, ödeläggelse skulle blifva en följd.

15:o. Mot det här gjorda medgifvandet, att arrendatorn efter meddelade anvisningar och bestämmelser skulle ega att till egendomens behof begagna brännorf, dyjord m. m., finnes från Skogsstyrelsens sida intet att invända, under förutsättning att torf- eller dygrufvan ej är belägen å den del, som blifvit afskild till kronopark, inom hvilka skogar servituter af hvad slag de vara må visat sig menliga om ej i annat afseende dock såsom försvärande bevakningen.

17:o, 18:o och 23:o, som handla om nybyggnad och brandförsäkring af åbyggnader å Kronans utarrenderade fastigheter samt om stängsel-skyldigheten derstädes. De af komitén beträffande dessa angelägenheter framställda förslag, enligt hvilka såväl stängsel- och nybyggnads- som brandförsäkringsskyldigheten skulle öfverflyttas på Kronan, äro otvifvelaktigt egnade att göra kronoarrendena särdeles begärliga och att i följd deraf höja arrendebeloppen; men måhända är det dock icke alldeles gifvet, att detta sker i samma grad som kostnaderna för Kronan genom dessa skyldigheters öfvertagande skulle komma att stegras. Visserligen kan det synas billigt att, då skogen och rätt till husbehovsvirke skiljas från jordbruksfastigheterna, äfven befria arrendatorerna från skyldigheten

att nybygga och stänga, men i åtskilliga andra länder, t. ex. Preussen och Sachsen, ehuru också der skogen undantages från arrendet, eger emellertid ingen dylik arrendatorernas befrielse från all byggnadsskyldighet rum, och då underhållsskyldigheten (16:o), som ofta kräfver rätt betydligt virkesbelopp, likväl skulle kvarstå såsom ett åliggande för dem, samt enär nybyggnads- samt stängselskyldighet äfven å helt och hållet skoglösa, utarrenderade kronoegendomar hittills ålegat arrendatorerna, så förefaller det, som skulle förenämnda anordning med afseende å skogen ej ovilkorligen betinga befrielse från berörda skyldigheter, hvilkas öfvertagande af Kronan, jemte det de i hög grad försvårade förvaltningen, skulle blifva förenad med dryga kostnader, helt säkert öfverstigande dem, som för samma byggnadsarbeten komme att drabba en enskild. Det låter äfven tänka sig, att fall möjligen kunde förekomma, då arrendatorn, fri från skyldigheten att nybygga och brandförsäkra, ej skulle med erforderlig omsorg och försigtighet underhålla och begagna åbyggnaderna, helst om dessa i ett eller annat afseende icke vore i hans smak.

För sin del anser Skogsstyrelsen till och med Kronans fritagande från förberörde skyldigheter och deras bibehållande såsom åliggande för arrendatorerna vara af den vigt, att Styrelsen, om det för stadganden i sådant syfte skulle finnas nödigt tillförsäkra arrendator virke till nybyggnad, håller före att, ehuru fri täflan vid försäljning af virke från kronoparkerna otvifvelaktigt i allmänhet är att föredraga, det likväl med afseende å här i fråga varande förhållanden skulle vara för Kronan fördelaktigare, om bestämmelser meddelades, hvarigenom arrendator, från egendomen förut tillhörande men till kronopark afsatta skog, medgäfves att, efter på grund af gilladt byggnads- och materialförslag gjord anmälan, i mån af tillgång och mot betalning efter vid virkesauktionen i öfrigt gällande pris, erhålla erforderligt virke till nybyggnad.

24:o. Med afseende å hvad denna punkt innehåller i fråga om egendom åliggande utskylder och besvär, får Skogsstyrelsen i under-

dånighet hänvisa till hvad ofvan under punkt: 2:o och 3:o rörande dessa angelägenheter yttrats.

Bland de af komitén i 35 punkter, sid. 99—108, framställda »*vilkor vid kronoarrenden*» läser Skogsstyrelsen, som här förut utlåtit sig i fråga om de med »förvaltningsgrunderna» sammanstämmande förbehåll, hvilka finnas intagna under punkterna 2:o, 11:o, 13:o, 14:o, 16:o, 22:o och 23:o, nu vidare endast hafva att beröra punkterna 7:o, 9:o och 12:o, angående röjning af äng och betesmark, nyodling samt träd, som förekomma i åker eller å tomt, med afseende hvarå torde böra erinras, att vid nyodling stundom ej obetydliga virkesbelopp måste afverkas, på hvilka arrendatorn ej kan hafva skäligen anspråk, utan som synas böra försäljas för Kronans räkning liksom äfven det virke, som erhålles vid röjning i äng och hagmark, vare sig nu försäljningen må ske genom auktion, då ett större virkesparti finnes att tillgå eller, i fråga om ett mindre virkesbelopp, detta mot visst pris må kunna öfverlemnas till arrendatorn.

Genom nådigt bref af den 8 Maj 1868 har blifvit föreskrifvet, att för betesmarker tillhörande, bland andra, kronans utarrenderade egendomar, skogshushållningsplaner skola upprättas. Om nu, enligt komiténs förslag, till Kronopark afskiljes ej blott skogsmarken utan ock den del af hagmarken, som är mindre gräsbärande och därför af ringa nytta för egendomen, så bortfaller i de flesta fall behovet af hushållningsplan för skogsskötsel å den i allmänhet ej vidsträckta hagmark, som derefter kan komma att vid egendomen bibehållas, men torde i stället böra föreskrifvas, att, der så utan skada för gräsväxten kan ske, ett visst antal löfträd per tunland skola uppdragas och fredas.

Med afseende å frågan om upplåtande af mark till nybyggen i Norrland, har komitén kommit till den åsigt, att, sedan efter förslag af landt-

mätare, skogstjensteman och statsagronom kronoparker blifvit afsatta å de trakter, som sakna mera sammanhängande odlingstillfällen, nybyggen fortfarande böra vid afvittringen upplåtas och förses med skogsanslag till den vidd, som 1873 års Afvittrings-Stadga medgifver, hvarjemte komitén framhållit såsom gagneligt, att upplåta å kronoparkerna befintliga ängslägenheter till skogstorp för skogsarbetare och bevakare.

Skogsinspektörerna i Norrbottens och Westerbottens län, hvilken del af Norrland förevarande fråga egentligen rör, hafva deremot i likhet med flera reservanter bland komiténs ledamöter uttryckt en annan mening, nemligen att, om ock redan anlagda eller beviljade nybyggen måste erhålla den skogsvidd, som enligt gällande författningar dem tillkommer, sådana nybyggen, som hädanefter beviljas, dock ej må åtföljas af skogsanslag.

Utan åberopande af det förhållande, att jordbruket och boskapskötseln inom de nordliga länen i allmänhet stå högst, der befolkningen af en eller annan orsak måst vända sin håg ifrån skogsrörelsen till skötseln af åker och äng, finnes dessutom en myckenhet exempel derpå, att egandet af skog till afsalu ingalunda utgör vilkoret för innebyggarnes bergning och oberoende. Ganska många lägenheter upptagna så högt uppemot fjellen, att säljbar skog der ej förefinnes, samt talrika ganska välmående nybyggen belägna i trakter, hvarest afsättning af skogsalster af brist på bekvämliga flottningsleder hittills alls icke eller blott i ringa mån kunnat ske, lemna stöd för denna åsigt, och sågverks — samt öfriga bolagsnybyggen och hemman, der åboerna endast erhålla betalning för arbetet vid timmerutdrifningen men ej för virket, bevisa nogsam, att sjelfva egandet af skog icke är hvad som för dem behöfves, hvilket framgår jemväl af de talrika skogsköp eller försäljningar af afverkningsrätt, som ega rum så snart kronohemmanen blifvit till skatte omförda eller ofta till och med långt dessförinnan.

Vid betraktande af dessa sakförhållanden, som synas utvisa, att det är de arbetstillfällen, som timmerrörelsen erbjuder, hvilka äro af vigt

såsom hjälp vid de första stegen af landthushållningen i dessa nordliga trakter, och då dessa arbetstillfällen ej äro beroende deraf, att nybyggarne sjelfva ega skog, utan lika väl finnas att tillgå om Kronan fortfarande är innehafvare af skogarne, anser Skogsstyrelsen, i öfverensstämmelse med hvad skogsinspektörerna anfört, att sedan de nybyggen, som blifvit anlagda eller beviljats på hittills gällande grunder, i enlighet med dessa tilldelats skogsanslag, hvarvid styrelsen dock förmenar, att den högsta medgifna skogsvidden endast undantagsvis bör ifrågakomma, sådana nybyggen, som i sammanhang med afvittring hädanefter beviljas, ej böra erhålla skog, till hvilken mening styrelsen jemväl ledes af det oegentliga deruti, att, med det värde för Staten, skogsalstren numera ega, nybygges- och hemmans-åboerna berättigas för sin räkning försälja en produkt af marken, som alstrats helt och hållet utan deras arbete eller medverkan.

Hvad slutligen angår upplåtandet af ängslägenheter å kronoparkerna till torp åt skogsarbetare och bevakare, så är denna, vid skogsinspektörernas sammanträde härstädes jemväl behandlade fråga, af ej ringa betydelse för skogarna i de nordliga trakterna. Åtskilliga dylika lägenheter äro ock redan upptagna och af kronan bebygda till boställen åt aflönade kronojägare. Men vid en ytterligare utveckling af ifrågavarande torpsystem, hvarvid likväl bör erinras, att då staten svårligen sjelf härstädes kan komma att verkställa afverkning och utdrifning af virket, som deremot fortfarande lärer böra öfverlemnas åt virkesköparne, torparne egentligen komma att stå i dessas arbete, torde det blifva af vikt, att Kronan ej betungas med kostnader för åbyggnaderna å torpen, hvilka kostnader derest ett större antal dylika torp uppstå, säkerligen komme att blifva högst ansenliga.

Den å sid. 117 af betänkandet åberopade §. 3 af Förordningen den 21 December 1865 rörande kronoparkers bildande, hvilken §. sedermera

jemväl å sid. 127 åsyftas, har genom Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse af den 18 September 1874 erhållit i viss mån ändrad lydelse, hvilket skogsstyrelsen ansett sig böra i underdånighet erinra, ehuru ändringen ej utöfvar något inflytande på hvad komitén framställt.

Stockholm den 25 September 1876.

C. A. T. BJÖRKMAN.

E. G. Sundberg.

Underdånigste memorial.

Med nådig remiss af de af E. K. M:t förordnade Komiterades underdåniga betänkande och förslag angående dels ordnande af förvaltningen af statens fastigheter och dels upplåtande till nybyggen af mark i Norrland, har E. K. M. anbefalt Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komité att här öfver afgifva underdånigt utlåtande, och går Komitén att härmed fullgöra denna nådiga befallning.

Komitén som anser det vara synnerligen välbetänkt och för staten af allrastörsta vigt, att dess egendomar ställas under särskild förvaltning af en dertill ändamålsenligt organiserad Domänstyrelse, äfvensom att, såsom Komiterade angifvit, vid tillträden af krono-arrenden någon kontant städja icke för framtiden må bibehållas, då derigenom arrendatorernes ofta icke särdeles betydliga rörelsekapital kan, till men för jordegendoms-skötselns fortgående utveckling, komma att alltför mycket inskränkas, delar uti de flesta punkter Komiterades åsigter, men har beträffande åtskilliga stadganden stannat i annan mening än Komiterade, såsom här nedan angifves.

Vid de sidd. 84—93 af betänkandet framställda *grunder för förvaltningen af kronans egendomar* har Komitén ansett att den der använda benämningen »privat-domäner» är oegentlig samt att tilläggsordet »privat» borde utgå, synnerligast då i följande 1:a punkten förklaras, hvilka af kronans egendomar böra ställas under inseende och förvaltning af Domänstyrelsen, som ej skulle få att befatta sig med sådana krono-egendomar, hvilka till visst statsändamål äro anslagna och i följd deraf till omedelbart begagnande upplåtna eller ställda under särskild embetsmyndighets vård.

Beträffande det uti förenämnda första punkt af »grunderna» framställda förslag, att den nu varande Skogsstyrelsen, hvilken handhafver förvaltningen af kronans skogar samt öfverinseendet öfver skogsläroverken, skulle förenas med den myndighet, som kommer att ombesörja utarrenderingen af kronans jordegendomar, hyser Komitén betänkligheter och tvekar för sin del att åtminstone för närvarande och vid första organisationen af Domänstyrelsen tillstyrka en sådan förening med afseende såväl å den skiljaktiga beskaffenheten af göromålen och åtgärderna för förvaltningen och vården af kronans skogar och af dess jordegendomar, som ock på den betydliga omfattningen af Skogsstyrelsens åligganden, hvilka till allrastörsta delen äro af den art, att de med jordbruksegendomarne ej hafva någon gemenskap.

Vid punkten 6, mom. a) sid. 86 anser Komitén att utlåtande om den jord, som till skogsbörd eller till boplatser för skogsbetjening skall afsättas, bör grundas på skogstjenstemans derom afgifna förslag, hvadan sagde mom. synes böra ändras så, att skogstjensteman skall i samråd med de af ortens Hushållningssällskap utsedde gode männen biträda Inspektören vid förslags uppgörande i bemälde hänseende.

Uti 7:de punkten (sid. 86) föreskrifves att endast skriftliga anbud skulle få inlemnas å Kronans till utarrendering utlysta egendomar. Komitén anser, att, på sätt hittills tillgått, muntliga anbud äfven måtte få afgifvas, innan de skriftliga öppnas; och att sedan såväl de muntliga

som de skriftliga anbuden blifvit inför Konungens Befallningshafvande i protokoll upptagna, protokollet öfverlemnas till Landtbruks-Inspektören, som i samråd med de af Hushållningssällskapet utsedde män har att öfver anbuden afgifva yttrande, hvarefter Konungens Befallningshafvande, jemte eget utlåtande i ämnet, öfversänder handlingarne till Domänstyrelsen, som bland dem, hvilka bjudit arrendevärdet eller derutöfver, eger att arrendator utse, efter de grunder som Komiterade i sitt underdåniga betänkande angifvit.

Vid utarrendering af fiske (punkten 10 sid. 87) anser Komitéen, att Fiskeri-Intendentens utlåtande bör inhemtas samt att härvid i öfrigt bör iakttagas hvad uti Kongl. Maj:ts nådiga Bref till Kammar-Kollegium af den 27 Januari 1870 finnes föreskrifvet. — Fiskeri-Intendentens i ämnet af Komitéen infordrade utlåtande bifogas i underdånighet.

Vid 14:de punkten (sid. 88) anser Komitéen att orden: *»eller rätt till annan förmån utom egendomens område»* böra utgå, såsom innefattande något obestämdt och möjligen ledande till förvecklingar, som för Domänstyrelsen kunna blifva hinderliga att i hvarje fall besluta, eftersom härvid med statens fördel kan befinnas vara förmånligast.

Vid 16:de punkten (sid. 88) har Komitéen ej kunnat biträda Komiterades pluralitet derutinnan, att tillträdande arrendator skall för bristande husröta utsöka godtgörelse hos egendomens förre innehafvare eller hos hans löftesmän. Komitéen anser det vara lämpligast att husröte-ersättningen bör tillhandahållas tillträdaren genom Domänstyrelsen, som hos afträdaren må bevaka statens rätt.

Punkten 17, sid. 89. Komitéen anser det mycket betänkligt att befria arrendatorerne från nybyggnadsskyldighet samt att det för staten skulle blifva högst kostsamt att bestrida uppförande på de utarrenderade kronoegendomarne af de byggnader, som tid efter annan kunna komma i fråga, att i stället för äldre utdömda, uppbyggas. Komitéen hemställer sålunda, att arrendator å kronans jordegendom må vara skyldig att fullgöra beslutad nybyggnad, dock med den lindring mot hvad nu i lag gäller, att

Kronan skall härvid bekosta erforderliga materialier, men arrendatorn bestrida transporter och arbetskostnaden, samt att de af arrendator härvid hafde utgifter må på ett visst antal år fördelas, och afträdande arrendator ega att af Domänstyrelsen erhålla godtgörelse för de år som vid afträdet kunna återstå. Domänstyrelsen intager i kontraktet med den tillträdande arrendatorn den godtgörelse han bör vidkännas för liqviden af de återstående nybyggnads-åren.

Beträffande 19:de ock 20:de punkterna (sid. 89) förenar sig Komitén om den formulering Komiteraden Odelberg gifvit för dessa punkter uti sin reservation sid. xvii, med erinran dock om hvad Komitén, såsom siu mening, häröfvan yttrat rörande 17:de punkten.

Uti 23:dje punkten (sid. 90) anser Komitén att sista, så lydande, meningen: »*Begagnar granne stängselvitsord, bör Kronan bekosta upprättandet af den på egendomen belöpande stängsel, hvilken sedermera af arrendatorn underhålles*», bör utgå, såsom föranledande betydlig kostnad för statsverket och mycket besvär för Domänstyrelsen.

Föreskriften uti 32:dra punkten (sid. 93) om ekonomisk besigtning hvart 5:te år å utarrenderade kronohemman, anser Komitén ej vara nödig, om Landtbruks-Inspektörerne utöfva den verksamhet dem, bland annat, bör åligga att på korta mellantider besöka de utarrenderade gårdarna, och dervid tillse huru dessa skötas och vårdas, samt om afhjelpande af möjligen befintliga brister lemna nödiga föreskrifter, då, i fall arrendator befinnes försunlig i fullgörandet af sina skyldigheter, af Inspektören anmälan härom bör göras hos Domänstyrelsen, hvilken i thy fall förordnar om den besigtning, som kan befinnas nödig.

Vid 33:dje punkten (sid. 93) anser Komitén sig böra erinra om det öfverflödiga och kostsamma samt isynnerhet för mindre jordegendomar mycket betungande att af- och tillträdessyner ovilkorligen skola å landet hållas af Häradshöfding och Nämnd samt i stad af Rådstugu-Rätt, äfvensom att, då förhållandena inom olika orter härvid kräfva olika tid, det icke är lämpligt att för denna syneförättning fastställa någon annan be-

stämning, än att den bör hållas å bar mark och vid tjenlig årstid samt förrättas af den styrelsen härtill förordnar och som till sitt biträde kallar, i mån af förrättningens storlek, två eller flere ojäfvige Nämndemän jemte, om för byggnader eller för jordbruket så erfordras, andra härutinnan sakkunniga personer.

Beträffande de i flera föregående punkter omförmälda och sid. 96 särskildt till distrikter fördelade »Landtbruks-Inspektörerna», anser Komitén det vara lämpligare att dessa tjänstemän benämnas Domän-Inspektörer, med i öfrigt alldeles samma skyldigheter och arfvoden, som för Landtbruks-Inspektörerne af Komiterade föreslagits.

Vidkommande de »*allmänna vilkoren för krono-arrenden*», hvilka uti Betänkandet finnas framställda sidd. 99—108, så befinnas dessa till stor del utgöra en tillämpning af hvad uti de föregående »grunderna» angifvits; och de meningsskiljaktigheter från grunderna, som Komitén ofvan uttalat, gälla i motsvarande punkter äfven om de »allmänna vilkoren för krono-arrenden». Komiten anser sig sålunda vidare endast böra erinra om följande, som förut uti »grunderna» icke berörts.

Punkten 10 (sid. 101) innehåller, bland annat, att om arrendator för förändring af åkerbrukssätt eller för torrläggning af jorden önskar bekomma agronomiskt biträde skall detta »*honom genom Styrelsens försorg kostnadsfritt beredas*». Ett sådant stadgande synes Komitén vara alldeles öfverflödigt, då en kronoarrendator, likasom alla andra jordbrukare vid behof af agronomiskt biträde, så lätt och med högst ringa kostnad kan, efter requisition i behörig tid, bekomma sådant biträde, utan att Domänstyrelsen dermed behöfver besväras eller staten belastas med kostnaderna för ett biträde, hvartill af Staten särskildt aflönade tjänstemän redan finnas anställda. Komitén anser sålunda att förenämnde stadgande bör ur punkten utgå.

Vid 12:te punkten (sid. 101) har Komitén funnit sig böra instämma uti den redaktion åt denna punkt gifvits af Komitéledamoten Odelberg i dess reservation sid. xxv.

Vid 26:te punkten (sid. 105) säges att »*arrendatorn skall under hösten näst före aflyttningen hafva höstplöjt enligt kulturplan, eller, om sådan ej finnes, minst tre åttondedelar af åkerjorden, samt derjemte utan godtgörelse till efterträdaren aflemna vårfoder af hö och halm till den myckenhet, som efter gårdens storlek i kontraktet bestämmes*». Komitén anser dessa stadganden vara icke endast obilliga utan skadliga så för af- som tillträdaren, samt hemställer derföre att för trädets bearbetning, gödsling och besåning samt för höstplöjning, äfvensom för utsäde af säd, klöfver- och gräsfrö samt för lemnadt vårfoder bör afträdande arendator njuta ersättning af tillträdaren, enligt värdering och liquidationsräkning, som vid af och tillträdessynen af synemännen uppgöres.

Uti 31:sta punkten (sid. 107) bör efter ordet »*borgen*» tilläggas *eller hypothek* för att denna punkt må öfverensstämma med hvad uti näst föreg. punkten 30 föreskrifves; och torde 31 punkten sålunda böra lyda — — aflemnas borgen eller hypothek, af sådan beskaffenhet som — — stadgadt.

Vid 34:de punkten (sid. 108) anser Komitén att följande tillägg bör göras: samt förse kronans ombud vid deras besök med nödigt husrum äfvensom med skjuts, i fall sådan äskas.

Beträffande slutligen frågan om *upplåtande af mark till nybyggen* i Norrland, så finner Komitén sig, med afseende å de i förhållande till uppoffringen af kronans mark obetydliga resultat som hittills vunnits genom nybyggenas förening med skogsanslag, ej böra tillstyrka, det sådant anslag vid upplåtande af mark till nybyggen vidare må meddelas, sedan de redan befintliga nybyggen, som hafva laglig rätt till skogsanslag, deraf blifvit delaktiga; hvaremot de nybyggen, som hädanefter på grund af förekommande tillräckliga odlingslägenheter beviljas, synas böra tillförsäkras rätt att från angränsande kronomarker efter anvisning eller utsyning erhålla sitt husbehof af virke, såvidt icke inom odlingslägenheterna förefinnes någon mindre skogstrakt, som med hänsyn till sitt läge finnes olämplig att förena med kronopark, i stället kan anslås såsom husbehofs-skog till nybygget.

Härjemte synes det, som den myndighet, hvilken förvaltar Kronans skogar, borde vara berättigad att, der å kronoparker mindre odlingslägenheter förefinnas, upplåta dessa till anläggande af kronotorp, der så kan finnas behöfligt för att erhålla arbetskrafter vid skogsskötseln och virkesutdrifningen eller biträde vid skogsbevakningen.

Stockholm den 14 oktober 1876.

På Landtbruks-Akademiens Förvaltnings-Komités vägnar:

C. G. MÖRNER.

J. Arrhenius.
